

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ

ΤΜΗΜΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ

ΠΜΣ «Διεθνείς Σχέσεις και Πολιτικές»- Κατ/νση Διακυβέρνηση

Βουτσινάς Γερ. Ιωάννης

(Α.Μ. 3033201250102)

Πολιτική και Οικονομική Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση.

Μια «αποκλίνουσα» συνύπαρξη

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Κόρινθος, Ιανουάριος, 2015

<u>ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ</u>	<u>σελίδα</u>
Περίληψη	3
Πρόλογος	4
Εισαγωγή	5
1. Το πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ολοκλήρωσης	6
Μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο	
Η Ευρωπαϊκή Κοινότητα	
Ευρωπαϊκή Ένωση	
Διαδικασία Διεύρυνσης	
Θεσμική Παράμετρος	
2. Θεσμοί Ευρωπαϊκής Ένωσης: Μορφολογία, Όργανα και Πολιτικές	13
Η «μορφολογία» των Θεσμών και Οργάνων της Ε.Ε.	
Τα όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης	
Οι θεσμικές Πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης	
3. Η «αποκλίνουσα» συνύπαρξη πολιτικής και οικονομίας	22
«Ημιτελής» πολιτική ολοκλήρωση	
Το ευρώ και οι σχέσεις Γαλλίας- Γερμανίας	
Το «πολιτικό πρόβλημα» της Ευρώπης και η Συνθήκη του Μάαστριχτ	
Επίλογος	30
Βιβλιογραφία	31

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η ευρωπαϊκή ολοκλήρωση ως διαδικασία ανακύπτει από την ανάγκη συνεργασίας και οικοδόμησης ειρήνης στον ευρωπαϊκό χώρο μετά το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου. Η ολοκλήρωση εμπεριείχε πρωτίστως δυο διαστάσεις: την πολιτική και την οικονομική. Ως πολιτική ολοκλήρωση νοείται η συνεργασία μέσω της δημιουργίας θεσμών και πολιτικών ασφάλειας, εσωτερικών υποθέσεων, δικαιοσύνης και συνταγματικής λειτουργίας. Η οικονομική ολοκλήρωση αφορά στην οικοδόμηση από τα κράτη-μέλη της ευρωπαϊκής κοινότητας/ένωσης μιας ελεύθερης μετακίνησης αγαθών και υπηρεσιών (Αγορά) καθώς και τη συνεργασία σε ζητήματα νομισματικής φύσης όπως το κοινό νόμισμα (ευρώ). Παρά τα σημαντικά βήματα στην πορεία της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, εκείνη έλαβε χώρα με την πλάστιγγα να γέρνει εμφανώς υπέρ της οικονομικής παρά της πολιτικής ολοκλήρωσης. Ενώ δηλαδή ως διαδικασία όφειλε να προωθεί τη συνεργασία σε τομείς που αφορούν και τα δύο πεδία, αυτό δεν συνέβη με ισόρροπο τρόπο. Χαρακτηριστικά τη στιγμή που μετά την κοινή αγορά, η παραχώρηση εθνικού νομίσματος στο πλαίσιο του κοινού (ευρώ) γινόταν πραγματικότητα, η κοινή εξωτερική πολιτική έδειχνε να μη βρίσκει τον βηματισμό της. Τέλος, η διαπίστωση αυτή εξηγεί σε μεγάλο βαθμό την αδυναμία της Ευρωπαϊκής Ένωσης να θωρακιστεί επαρκώς στην οικονομική κρίση που ξέσπασε μετά το 2007.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η παρούσα διπλωματική εργασία προέκυψε ως αποτέλεσμα ενός «ταξιδιού» δύο ετών γνώσης. Η συμμετοχή μου στο πρόγραμμα μεταπτυχιακών σπουδών «Διεθνείς Σχέσεις και Πολιτικές» του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου μου έδωσε την ευκαιρία να αποκτήσω τα θεωρητικά και ακαδημαϊκά εφόδια ερμηνείας κάθε έκφανσης της πολιτικής σε εθνικό και διεθνές επίπεδο.

Η μελέτη της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης και συγκεκριμένα της «αποκλίνουσας συνύπαρξης» του πολιτικού και οικονομικού στοιχείου ήταν ένα μέρος των σπουδών μου, το οποίο παρακολούθησα με ενδιαφέρον. Η επιλογή επομένως αυτού του ερευνητικού πεδίου ως διπλωματικής διατριβής ήρθε να «σφραγίσει» την απαιτητική ακαδημαϊκά διαδρομή των δύο προηγούμενων ετών.

Επιθυμώ να εκφράσω τις ευχαριστίες μου και την ευγνωμοσύνη μου στον Λέκτορα του τμήματος Πολιτικής Επιστήμης και Διεθνών Σχέσεων κ. Σωτήρη Βανδώρο, ο οποίος ως επιβλέπων της εργασίας μου έδειξε αμέριστη υποστήριξη και ενδιαφέρον, όπως απαιτούσε η εκπόνηση ενός επιστημονικού κειμένου.

Τέλος, θα ήταν παράλειψή μου εάν δεν ευχαριστούσα τόσο το σύνολο του ακαδημαϊκού προσωπικού του τμήματος όσο και τους συναδέλφους μου μεταπτυχιακούς φοιτητές με τους οποίους σίγουρα θα ξανασυναντηθούμε.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το τέλος του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου βρήκε την Ευρώπη εξουθενωμένη οικονομικά και κοινωνικά. Οι βιαιοπραγίες του μεγαλύτερου πολέμου που είχε γνωρίσει στην ιστορία της, από τον οποίο μόλις είχε βγει, άφησαν ανεξίτηλες τις μνήμες που έπρεπε με κάθε μέσο να μην επαναληφθούν. Παράλληλα τη χρονική αυτή στιγμή (μετά δηλαδή το 1945) ένα άλλο μέτωπο, εκείνο του Ψυχρού Πολέμου φάνταζε ως απειλή στα σύνορα της Δυτικής Ευρώπης. Ως εκ τούτου τόσο η ανάγκη εξασφάλισης και θωράκισης της Ειρήνης όσο και η προστασία έναντι του κομμουνιστικού κινδύνου υπαγόρευαν τις προσπάθειες συνεργασίας μεταπολεμικά.

Η συνεργασία των κρατών της Ευρώπης μετά το 1945 έλαβε χώρα υπό τη μορφή οργανισμών συντονισμού κοινών πεδίων στην πολιτική και την οικονομία. Αρχικά με την Ευρωπαϊκή Κοινότητα Άνθρακα και Χάλυβα (ΕΚΑΧ) και στη συνέχεια με τις Ευρωπαϊκές Κοινότητες και την Ευρωπαϊκή Ένωση έλαβε χώρα αυτό που αποκαλείται «ευρωπαϊκή ολοκλήρωση». Ως Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση καλούμε, τη διαδικασία εκείνη την οποία εφάρμοσε η Ευρώπη προκειμένου να εδραιώσει μια συμμαχία ανάμεσα στα μέλη που συναποτελούσαν την Κοινότητα αρχικά και την Ένωση αργότερα με γνώμονα την εμβάθυνση της συνεργασίας. Με το πέρασμα των χρόνων η ολοκλήρωση λάμβανε ολοένα και πιο συγκεκριμένα χαρακτηριστικά στη βασική της διάκριση ως πολιτική και ως οικονομική ολοκλήρωση. Η πολιτική ολοκλήρωση αφορούσε στους θεσμούς βάσει των οποίων τα κράτη-μέλη παραχωρούσαν αρμοδιότητες υπερεθνικού χαρακτήρα. Η οικονομική ολοκλήρωση αφορούσε στη συνεργασία σε οικονομικό και νομισματικό επίπεδο, βάσει της οποίας τα κράτη-μέλη τα οποία συμμετείχαν προήγαγαν κοινή πολιτική αρχικά και κοινό νόμισμα ακολούθως.

Η πολιτική και οικονομική ολοκλήρωση θεμελιώθηκε στην πορεία της βάσει των συνθηκών που υπέγραψαν τα κράτη μέλη των Κοινοτήτων. Η συνθήκη της Ρώμης, της Νίκαιας, του Άμστερνταμ και της Λισαβόνας είναι παραδείγματα συμφωνιών σε κορυφαίο επίπεδο αρχηγών κρατών, έτσι ώστε η ευρωπαϊκή ολοκλήρωση έλαβε τη σημερινή της μορφή σταδιακά. Παρ' όλα αυτά η μελέτη της διαδικασίας της ολοκλήρωσης μας επιτρέπει να εξάγουμε ένα ισχυρό συμπέρασμα που μπορεί να βοηθήσει και στην εξήγηση της παρούσας κρίσης που ταλανίζει την Ένωση. Το συμπέρασμα αφορά στη σχέση μεταξύ της πολιτικής και οικονομικής (νομισματικής) ολοκλήρωσης και στο κατά πόσο αυτές συμβάδισαν ή όχι κατά την ανάπτυξή τους.

Με τη συνθήκη του Μάαστριχτ θεμελιώνεται η κοινή αγορά και τίθενται οι βάσεις για τη θέσπιση κοινού νομίσματος. Μετά τις συνθήκες του Άμστερνταμ και της Νίκαιας η «νομισματική προσωπικότητα» της Ε.Ε. θεμελιώνεται στη βάση της συνθήκης της Λισαβόνας. Παράλληλα στο πολιτικό πεδίο η εξέλιξη των συνθηκών απέδωσε στην Ένωση θεσμική ολοκλήρωση (αρμοδιότητες στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο κ.λ.π.) αλλά σε καμία περίπτωση δεν έτυχε του ανάλογου ενδιαφέροντος με εκείνο της νομισματικής ολοκλήρωσης. Τέλος τόσο η αποτυχία υιοθέτησης ενιαίου συνάγματος όσο και η επιτυχής μετάβαση σε ένα ενιαίο τραπεζικό σύστημα που συζητείται σήμερα συνηγορούν στο επιχείρημα του εν λόγω πονήματος.

1. ΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗΣ

1.1. Μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο

Το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου βρίσκει την Ευρώπη αδύναμη και εξουθενωμένη. Η απώλεια ανθρώπινων ζώων, η ψυχολογική κατάπτωση ως απόρροια του πολέμου και οι προσπάθειες για ανάταξη συνθέτουν το σκηνικό του ευρωπαϊκού χώρου μετά το 1945.

Ο μετασχηματισμός της Ευρώπης προέκυψε από το ενδιαφέρον κάποιων κρατών λίγο μετά τον πόλεμο να συνεργαστούν. Η ανάγκη συνεργασίας αναφέρεται σε δύο επίπεδα: το πολιτικό και το οικονομικό.

Πολιτικό Επίπεδο

Οι νικήτριες δυνάμεις θέσπισαν καθεστάτα φιλελεύθερα και δημοκρατικά στο πλαίσιο της συνεργασίας προς αποφυγή νέων εντάσεων με δυσάρεστα και καταστροφικά αποτελέσματα.

Αυτή η στροφή της Δύσης «υπαγορεύτηκε» και από την ανάγκη προστασίας απέναντι στον επαπειλούμενο κομμουνιστικό κίνδυνο της Σοβιετικής Ένωσης. Στο πλαίσιο μάλιστα αυτό οι ΗΠΑ και ο Πρόεδρος Τρούμαν αναγνωρίζοντας αφενός τον κίνδυνο και αφετέρου την δυσχερή πολιτική και οικονομική ευρωπαϊκή κατάσταση προχώρησαν στη γενναία οικονομική ενίσχυση των χωρών της Ευρώπης, γνωστή ως δόγμα Τρούμαν. Αξίζει στο σημείο αυτό να αναφερθεί το γεγονός πως παρότι ο πόλεμος είχε τελειώσει, ο Κόσμος παρέμενε διαιρεμένος ανάμεσα στα Δυτικά και Ανατολικά καθεστάτα.

Ως εκ τούτου η γειτνίαση της Ευρώπης με τη Σοβιετική Ένωση «υποχρέωνε» την ηγέτιδα δυτική δύναμη (ΗΠΑ) στην ενίσχυση των προσπαθειών για ευρωπαϊκή ανάκαμψη.

Οικονομικό Επίπεδο

Το τέλος του πολέμου βρήκε το Δυτικό κόσμο όχι μόνο να συζητά την πολιτική συνεργασία, αλλά πολύ περισσότερο και την οικονομική στο πλαίσιο των διεθνών οικονομικών και χρηματοοικονομικών συμφωνιών.

Σημαντικότερη και καθοριστική για το μέλλον του μεταπολεμικού κόσμου ήταν η Διάσκεψη του Μπρέτον Γουντς κατά την οποία εκπρόσωποι 44 χωρών συμφώνησαν στην ίδρυση δύο οικονομικών διεθνών οργανισμών, του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου και της Διεθνούς Τράπεζας για την Ανασυγκρότηση και την Ανάπτυξη (μετέπειτα Παγκόσμια Τράπεζα). Στο πλαίσιο αυτό οι χώρες της Ευρωπαϊκής επικράτειας δεν θα μπορούσαν να μείνουν αμέτοχες. Στηριζόμενες στο Ευρωπαϊκό Σχέδιο Ανασυγκρότησης (γνωστό ως Σχέδιο Μάρσαλ) ιδρύουν το 1948 τον Οργανισμό Ευρωπαϊκής Οικονομικής Συνεργασίας. (Nugent N. , 2012)

Αυτή ήταν μόνο η αρχή στη διαδικασία της Ευρωπαϊκής πολιτικής και οικονομικής Ολοκλήρωσης.

1.2 Η Ευρωπαϊκή Κοινότητα

Αν θέλαμε να ορίσουμε χρονολογικά την «έναρξη» της Ευρωπαϊκής Ολοκλήρωσης δεν θα μπορούσαμε να μην αναφερθούμε στο 1951. Έξι χώρες (το Βέλγιο, η Δυτική Γερμανία, η Γαλλία, η Ιταλία, η Ολλανδία και το Λουξεμβούργο) συνυπογράφουν την Ευρωπαϊκή Κοινότητα Ανθρακα και Χάλυβα (ΕΚΑΧ), την πρώτη δηλαδή συνθήκη συνεργασίας των ευρωπαϊκών χωρών υπό τη μορφή «Κοινότητας».

Ακολουθεί η Συνθήκη της Ρώμης με την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας (ΕΟΚ) και της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Ατομικής Ενέργειας (ΕΚΑΕ)

Ευρωπαϊκή Κοινότητα Άνθρακα και Χάλυβα (ΕΚΑΧ)

Οι Γάλλοι πολιτικοί Ζαν Μονέ και Ρομπέρ Σουμάν αποτέλεσαν τους «πατέρες» της ΕΚΑΧ και κατ' επέκταση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας. Πίστεψαν στο εγχείρημα της ολοκλήρωσης ως την ευκαιρία για συνεργασία, αλληλεγγύη και ανάπτυξη.

Με την ΕΚΑΧ τέθηκαν οι βάσεις για την δημιουργία ζώνης ελευθέρων συναλλαγών, ανάπτυξη μιας πρώτης μορφής κοινής αγοράς στις βασικές πρώτες ύλες του άνθρακα και χάλυβα και τον εκσυγχρονισμό της παραγωγής.

Βασικά όργανα της ΕΚΑΧ ήταν η Ανώτατη Αρχή, το Συμβούλιο Υπουργών, η Κοινή Συνέλευση και το Δικαστήριο.

Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα (ΕΟΚ)

Το 1957 οι χώρες της ΕΚΑΧ προχωρούν ένα τολμηρό βήμα και με τη Συνθήκη της Ρώμης αποφασίζουν τη στενότερη οικονομική συνεργασία στο πλαίσιο της ΕΟΚ.

Με τη δημιουργία ουσιαστικά μιας ενιαίας αγοράς η συνεργασία βασίζεται κυρίως στην κατάργηση όλων των δασμών στις μεταξύ τους εμπορικές συναλλαγές, στη θέσπιση Κοινού Εξωτερικού Δασμολογίου (κοινή δηλαδή δασμολογική πολιτική προς τρίτες χώρες) και την ελεύθερη κυκλοφορία υπηρεσιών, κεφαλαίων και φυσικών προσώπων.

Ευρωπαϊκή Κοινότητα Ατομικής Ενέργειας (ΕΚΑΕ)

Η ΕΚΑΕ αποτελεί το δεύτερο τομέα συνεργασίας στο πλαίσιο της Συνθήκης της Ρώμης. Οι χώρες που τη συνυπογράφουν συμφωνούν στη συνεργασία στον τομέα της Ατομικής Ενέργειας και την προώθηση δραστηριοτήτων στην έρευνα, την υγεία, την ασφάλεια και την πυρηνική συνεργασία.

Κοινά όργανα της ΕΟΚ και της ΕΚΑΕ είναι η Επιτροπή, το Συμβούλιο Υπουργών, η Συνέλευση και το Δικαστήριο.

1.3 Ευρωπαϊκή Ένωση

Το 1986 επιχειρήθηκε μια προσπάθεια αναθεώρησης των συνθηκών των έξι χωρών προκειμένου να εναρμονιστούν στα νέα δεδομένα της εποχής. Η Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη ήταν το αποτέλεσμα των προσπαθειών αυτών, η οποία αφενός διέυρνε τις δυνατότητες της ενιαίας αγοράς και αφετέρου ενίσχυσε το ρόλο και την παρουσία των οργάνων της Κοινότητας.

Η συνεργασία των χωρών μετά και την Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη άνοιξε τον δρόμο για την περαιτέρω συνεργασία μετασχηματίζοντας την «Κοινότητα» σε «Ένωση». Η διαδικασία αυτή εξελίχθηκε χρονολογικά από το 1986 με την ΕΕΠ και σε διάστημα 15ετίας ωρίμασε μέσω των Ευρωπαϊκών Συνθηκών που προέκυπταν η μια ως συνέχεια της άλλης. Συνθήκες-σταθμοί στη διαδικασία της Ολοκλήρωσης αποτέλεσαν οι Συνθήκες του Μάαστριχτ, του Άμστερνταμ, της Νίκαιας και –προσφάτως- της Λισσαβόνας.

Συνθήκη του Μάαστριχτ

Με τη Συνθήκη του Μάαστριχτ (επίσημα «Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση») το 1992 δημιουργείται ως οργανισμός η «Ευρωπαϊκή Ένωση» βασιζόμενη σε τρεις πυλώνες: τις Ευρωπαϊκές Κοινότητες, την Κοινή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφάλειας (ΚΕΠΠΑ) και τη Συνεργασία στους τομείς της Δικαιοσύνης και των Εσωτερικών Υποθέσεων (ΔΕΥ).

Ευρωπαϊκές Κοινότητες- πρώτος πυλώνας

Βασικό χαρακτηριστικό του πρώτου πυλώνα είναι η μετονομασία της οικονομικής Κοινότητας σε «Ευρωπαϊκή Κοινότητα». Ουσιαστικά «επισημοποιείται» η πολυπλοκότητα του εγχειρήματος μιας και η ένωση δεν αφορά αποκλειστικά οικονομικά ζητήματα, αλλά περιλαμβάνει πλέον ζητήματα πολιτικής συνεργασίας και ολοκλήρωσης. Στόχος των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων ήταν η ενίσχυση του διακρατικού χαρακτήρα των ευρωπαϊκών θεσμών, η αποσαφήνιση του τρόπου λήψης των αποφάσεων και η κατανομή των εξουσιών στα όργανα της Ένωσης. Επιπλέον προσδιορίζονται ο χαρακτήρας και η φύση της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης (ΟΝΕ) με τον καθορισμό των συναλλαγματικών ισοτιμιών. Επίσης πολιτικές για την κοινωνική συνοχή, το περιβάλλον, την δημόσια υγεία και την παιδεία περιλαμβάνονται στην ατζέντα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων. (Nugent N. , 2012)

Κοινή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφάλειας (ΚΕΠΠΑ)- δεύτερος πυλώνας

Σε αντίθεση με τις Ευρωπαϊκές Κοινότητες η ΚΕΠΠΑ προσδιορίστηκε με γενικούς όρους. Σε καμία περίπτωση δεν αντιμετώπισε συγκεκριμένες ανάγκες και ως εκ τούτου απέτυχε η εφαρμογή της. Κεντρικοί άξονες κατά την δημιουργία της ήταν η εν γένει συνεργασία των κρατών σε ζητήματα εξωτερικής πολιτικής και ασφάλειας. Τα κράτη μάλιστα ήταν υποχρεωμένα να χαράζουν εθνικές πολιτικές εναρμονισμένες με τις κοινές θέσεις της Ένωσης. (Nugent N. , 2012)

Συνεργασία στους τομείς της Δικαιοσύνης και των Εσωτερικών Υποθέσεων (ΔΕΥ)- τρίτος πυλώνας

Με τη συνεργασία στους τομείς ΔΕΥ τα κράτη μέλη δημιούργησαν μηχανισμούς συντονισμού δράσης στο εν λόγω πεδίο με την επιδίωξη να συνάπτουν κοινές συμβάσεις στο πλαίσιο της συνεργασίας. Ζητήματα που αφορούσαν τον τρίτο πυλώνα της Συνθήκης του Μάαστριχτ ήταν η πολιτική ασύλου, η μεταναστευτική πολιτική, η συνεργασία στην καταπολέμηση της τρομοκρατίας και της διεθνούς απάτης και η διέλευση των προσώπων στα εξωτερικά σύνορα των κρατών-μελών. (Nugent N. , 2012)

Συνθήκη του Άμστερνταμ

Η Συνθήκη του Άμστερνταμ υπογράφεται το 1997 για να τεθεί σε ισχύ το 1999. Σε σχέση με την Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη και τη Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση, η Συνθήκη του Άμστερνταμ ήταν σαφώς λιγότερης σημασίας, ενώ οι καινοτομίες που εισήγαγε σε καμία περίπτωση δε μπορούσαν να συγκριθούν με αυτές των προαναφερθεισών Συνθηκών.

Επιγραμματικά οι αλλαγές που η Συνθήκη του Άμστερνταμ εισάγει είναι το ανώτατο όριο των 700 μελών που το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο μπορούσε να αναδείξει, μεταβλήθηκαν οι όροι της ειδικής πλειοψηφίας για τη λήψη αποφάσεων στις Ευρωπαϊκές Κοινότητες (πρώτος πυλώνας) και επεκτάθηκε το πλαίσιο ανάπτυξης της ΚΕΠΠΑ (δεύτερος πυλώνας). (Μαραβέγιας Ν. , Τσινισιζέλης Δ. 2007)

Συνθήκη της Νίκαιας

Η Συνθήκη της Νίκαιας υπογράφηκε το 2001 και τέθηκε σε εφαρμογή δύο χρόνια μετά, το 2003. Η διαφορά της με τις προηγούμενες συνθήκες είναι πως ενώ εκείνες αφορούσαν κατα βάση μεταρρυθμίσεις σε πολιτικό επίπεδο η εν λόγω συμφωνία επικεντρώθηκε κυρίως σε αλλαγές θεσμικής φύσεως. Η Διακυβέρνηση και τα Θεσμικά όργανα της Ένωσης αποτέλεσαν το ουσιαστικότερο αντικείμενο μεταρρύθμισης στην Συνθήκη της Νίκαιας. (Μαραβέγιας Ν. , Τσινισιζέλης Δ. 2007)

Η Επιτροπή

Αναφορικά με την Επιτροπή κατά τη Συνθήκη της Νίκαιας συμφωνήθηκε πως η σύνθεση της Επιτροπής θα αποτελείται από ένα μέλος από κάθε κράτος που συμμετέχει στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Ο Πρόεδρος της Επιτροπής θα διορίζεται από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο και θα εγκρίνεται από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο.

Τα μέλη της Επιτροπής (πλην του Προέδρου δηλαδή) αποφασίζονται κατά ειδική πλειοψηφία από το Συμβούλιο με τη σύμφωνη γνώμη του Προέδρου.

Συμβούλιο Υπουργών

Αναφορικά με το Συμβούλιο Υπουργών οι αλλαγές εντοπίζονται στη στάθμιση των ψήφων κατά τη διαδικασία λήψης αποφάσεων. Τα μικρά κράτη εξακολουθούν να έχουν περισσότερους αναλογικά εκπροσώπους παρ' όλα αυτά η ισορροπία αναδιαμορφώνεται με εμφανή τα οφέλη προς τη σταθμισμένη ψήφο των μεγαλύτερων κρατών.

Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο

Κατά τη Συνθήκη του Άμστερνταμ τέθηκε το ανώτατο όριο των 700 μελών. Η Συνθήκη της Νίκαιας αυξάνει τον αριθμό κατά 32 μέλη (732 πλέον) με την παράλληλη πρόβλεψη για μείωση των εδρών των κρατών-μελών, προκειμένου να αποφευχθεί η υποεκπροσώπηση των μελών που επρόκειτο να ενταχθούν στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Τα Δικαστήρια

Το κάθε μέλος του Δικαστηρίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και του Πρωτοδικείου προέρχεται από ένα κράτος- μέλος. Οι υποθέσεις του Δικαστηρίου Ε.Ε. που προηγουμένως εξετάζονταν από την ολομέλεια πλέον θα εξετάζονται από ένα νέο σώμα ένδεκα μελών-δικαστών, το Τμήμα Μείζονος Σύνθεσης. Τέλος διευρύνεται ο ρόλος και οι αρμοδιότητες του Πρωτοδικείου, προκειμένου να απαλλάξει το Δικαστήριο από σημαντικό φόρτο εργασίας.

Η Συνθήκη της Λισσαβόνας

Η Συνθήκη της Λισσαβόνας υπογράφηκε το 2007 και τέθηκε σε ισχύ την 1η Δεκεμβρίου του 2009 αφού επικυρώθηκε από όλα τα κράτη- μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Βασικοί πυλώνες της Συνθήκης είναι η ελευθερία, η κοινωνική συνοχή και αλληλεγγύη, η προστασία του περιβάλλοντος, η κλιματική αλλαγή και η βιώσιμη ανάπτυξη.

Σε θεσμικό επίπεδο η Συνθήκη θεσπίζει δύο νέες θέσεις, τον Πρόεδρο του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου που θα εκλέγεται με πενταετή θητεία από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και τον Ύπατο Εκπρόσωπο της Ένωσης για θέματα Εξωτερικής Πολιτικής και Πολιτικής Ασφαλείας.

Επιπλέον, το Συμβούλιο Υπουργών θα λαμβάνει αποφάσεις με ειδική πλειοψηφία κατά κύριο λόγο και όχι ομοφωνία προκειμένου οι διαδικασίες αποφάσεων να είναι ταχύτερες και περισσότερο αποτελεσματικές.

Επίσης τομείς όπως η καταπολέμηση της διασυνοριακής και διεθνούς εγκληματικότητας, της λαθρομετανάστευσης του εμπορίου ναρκωτικών και όπλων περιλαμβάνονται ως προτεραιότητες πολιτικής στη Συνθήκη της Λισσαβόνας.

1.4. Διαδικασία Διεύρυνσης

Η Διαδικασία της Διεύρυνσης αποτελεί το πρώτο από τα δύο υποερωτήματα που προέκυψαν από τη μελέτη των δεδομένων της έρευνάς μας.

Ως Διεύρυνση ορίζουμε τη διαδικασία κατά την οποία ένα κράτος εισχωρεί στην Ευρωπαϊκή Ένωση. (Bale T., 2011) Το 1957 πραγματοποιείται η πρώτη διεύρυνση με τα έξι ιδρυτικά μέλη που υπογράφουν τη Συνθήκη της Ρώμης και η διαδικασία συνεχίζεται έως σήμερα με την Ένωση να απαριθμεί μετά την εισδοχή του 2007, 27 μέλη. Ο παρακάτω πίνακας παρουσιάζει τις χρονιές διεύρυνσης και τα κράτη που εντάχθηκαν ως μέλη στον Οργανισμό.

ΧΡΟΝΙΕΣ ΔΙΕΥΡΥΝΣΗΣ	ΚΡΑΤΗ ΠΟΥ ΠΡΟΣΧΩΡΟΥΝ
1957 (1952 αν συμπεριλάβουμε την ΕΚΑΧ)	Βέλγιο, Γαλλία, Γερμανία, Ιταλία, Ολλανδία, Λουξεμβούργο
1973	Δανία, Ηνωμένο Βασίλειο, Ιρλανδία
1981	Ελλάδα
1986	Ισπανία, Πορτογαλία
1995	Αυστρία, Σουηδία, Φινλανδία
2004	Εσθονία, Κύπρος, Λεττονία, Λιθουανία, Μάλτα, Ουγγαρία, Πολωνία, Σλοβακία, Σλοβενία, Τσεχία
2007	Βουλγαρία, Ρουμανία

Κριτήρια προσχώρησης

Για να γίνει ένα κράτος μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης οφείλει να πληροί συγκεκριμένα κριτήρια. Αυτά διακρίνονται σε Πολιτικά, Οικονομικά και Νομικά.

Πολιτικά Κριτήρια

Στα πολιτικά κριτήρια διακρίνουμε την υποχρέωση του υποψηφίου προς ένταξη κράτους να περιέχει στην εσωτερική του οργάνωση Θεσμούς σταθερούς, δημοκρατικούς στο πλαίσιο του κράτους δικαίου και της προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Οικονομικά Κριτήρια

Στα οικονομικά κριτήρια περιλαμβάνονται η δυνατότητα του κράτους να ανταποκριθεί στις ανάγκες και τις υποχρεώσεις της ενιαίας αγοράς και η αντοχή στις απαιτήσεις του ανταγωνισμού και της ανταλλαγής προϊόντων, υπηρεσιών και προσώπων.

Νομικά Κριτήρια

Τα νομικά κριτήρια ανταποκρίνονται στην υποχρέωση του υποψηφίου προ ένταξη κράτους αφενός να αποδεχτεί την ανάληψη υποχρεώσεων όσον αφορά στην ενσωμάτωση κοινοτικού Δικαίου στο εσωτερικό και αφετέρου να διαθέτει τις νομικές υποδομές που θα διευκολύνουν την εν λόγω διαδικασία.

Διαδικασία Προχώρησης

Μπορούμε να διακρίνουμε τρία στάδια προκειμένου ένα κράτος να γίνει μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Κατά το πρώτο στάδιο η χώρα χαρακτηρίζεται ως δυνάμει υποψήφια πράγμα που σημαίνει πως θα μπορέσει να είναι υποψήφια όταν οι συνθήκες (πολιτικές, οικονομικές, νομικές) το επιτρέψουν. Η διαδικασία είναι γνωστή και ως διαδικασία αναλυτικής εξέτασης.

Κατά το δεύτερο στάδιο η χώρα αναγνωρίζεται επισήμως ως υποψήφια προς ένταξη χωρίς όμως να συνεπάγεται απαραίτητα την έναρξη των ενταξιακών διαπραγματεύσεων.

Κατά το τρίτο στάδιο ξεκινούν οι επίσημες διαπραγματεύσεις ένταξης κατά τις οποίες η υποψήφια χώρα οφείλει να προχωρήσει στις μεταρρυθμίσεις εκείνες που θα την κάνουν πιο προσιτή στην υιοθέτηση της ευρωπαϊκής νομοθεσίας.

1.5. Θεσμική Παράμετρος

Σε συνδυασμό με τη διαδικασία της Διεύρυνσης, η Θεσμική παράμετρος αποτελεί το υποερώτημα που αναδείχθηκε από τη μελέτη και παρουσίαση των δεδομένων της Ιστορικής Προσέγγισης της Ευρωπαϊκής Διακυβέρνησης.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση (αλλά και οι Κοινότητες προηγούμενα) αποτελεί έναν περιφερειακό διακρατικό Οργανισμό. Ως οργανισμός ένα από τα κύρια συστατικά του είναι και οι θεσμοί/όργανα από τους οποίους στελεχώνεται. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ή το Κοινοβούλιο αποτελούν παραδείγματα θεσμών εντός της Ένωσης ο ρόλος των οποίων όμως μεταβλήθηκε κατά τη διάρκεια της Ολοκλήρωσης.

Στο παρακάτω πίνακα παρουσιάζουμε τα δεδομένα όπως ανέδειξε η έρευνά μας. Αντιστοιχίζουμε τους βασικούς Θεσμούς με τις αρμοδιότητές τους όπως αυτές διαμορφώνονταν από τις ευρωπαϊκές συνθήκες που παρουσιάζουμε αναλυτικά.

ΘΕΣΜΟΙ	ΕΥΡΩΠΑΪΚΕΣ ΣΥΝΘΗΚΕΣ/ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΕΣ
ΕΠΙΤΡΟΠΗ	ΣΥΝΘΗΚΗ ΤΗΣ ΡΩΜΗΣ: Κύρια νομοθετική πρωτοβουλία και περιορισμένες αρμοδιότητες λήψης αποφάσεων και εφαρμογής πολιτικών. ΣΥΝΘΗΚΗ ΤΟΥ ΜΑΑΣΤΡΙΧΤ: 5ετής θητεία Επιτρόπων, έγκριση σύνθεσης από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. ΣΥΝΘΗΚΗ ΝΙΚΑΙΑΣ: Ένα μέλος από κάθε κράτος, διορισμός Προέδρου από το Συμβούλιο με έγκριση του Κοινοβουλίου. ΣΥΝΘΗΚΗ ΛΙΣΣΑΒΩΝΑΣ: Καταθέτει νομοθετικές προτάσεις, λογοδοτεί στο Κοινοβούλιο, εκτελεί πολιτικές της Ε.Ε.

ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΥΠΟΥΡΓΩΝ	<p>ΣΥΝΘΗΚΗ ΤΗΣ ΡΩΜΗΣ: Βασικό όργανο λήψης αποφάσεων. Διάκριση αποφάσεων σε υποχρεωτικά ομόφωνα και κατά πλειοψηφία.</p> <p>ΣΥΝΘΗΚΗ ΤΟΥ ΜΑΑΣΤΡΙΧΤ: Διαδικασία συναπόφασης με Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο.</p> <p>ΣΥΝΘΗΚΗ ΝΙΚΑΙΑΣ: Μεταβολές στην αναλογία της σταθμισμένης ψήφου- οφέλη για μεγαλύτερα κράτη-μέλη.</p> <p>ΣΥΝΘΗΚΗ ΛΙΣΣΑΒΩΝΑΣ: Νομοθετική εξουσία και προϋπολογισμός από κοινού με Κοινοβούλιο</p>
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ	<p>ΣΥΝΘΗΚΗ ΤΗΣ ΡΩΜΗΣ: Αναφέρεται ως «Συνέλευση». Διατηρεί μόνο συμβουλευτικές και εποπτικές αρμοδιότητες.</p> <p>ΣΥΝΘΗΚΗ ΤΟΥ ΜΑΑΣΤΡΙΧΤ: Ενίσχυση ρόλου και αρμοδιοτήτων- συναπόφαση με Συμβούλιο.</p> <p>ΣΥΝΘΗΚΗ ΝΙΚΑΙΑΣ: Ανώτατο όριο μελών 732.</p> <p>ΣΥΝΘΗΚΗ ΛΙΣΣΑΒΩΝΑΣ: Νομοθετική εξουσία και προϋπολογισμός από κοινού με Συμβούλιο Υπουργών</p>
ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΑ	<p>ΣΥΝΘΗΚΗ ΤΗΣ ΡΩΜΗΣ: Τήρηση δικαίου και εφαρμογή της Συνθήκης.</p> <p>ΣΥΝΘΗΚΗ ΤΟΥ ΜΑΑΣΤΡΙΧΤ: Επιβολή προστίμων στα κράτη που δεν εφαρμόζουν κοινοτικό δίκαιο.</p> <p>ΣΥΝΘΗΚΗ ΝΙΚΑΙΑΣ: 1 μέλος/κράτος και δημιουργία «τμήματος μείζονος σύνθεσης».</p> <p>ΣΥΝΘΗΚΗ ΛΙΣΣΑΒΩΝΑΣ: 1 δικαστής/χώρα- μέλος με δετή θητεία, 8 γενικοί εισαγγελείς με δετή θητεία.</p>

2. ΘΕΣΜΟΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ: ΜΟΡΦΟΛΟΓΙΑ, ΟΡΓΑΝΑ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ

2.1 Η «μορφολογία» των Θεσμών και Οργάνων της Ε.Ε.

Με τον όρο «μορφολογία» επιλέξαμε να συμπεριλάβουμε τα στοιχεία εκείνα που συνθέτουν τον «χαρακτήρα», τη φυσιογνωμία και τη μορφή λειτουργίας των οργάνων και θεσμών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Διακρίναμε τις ιδιότητες αυτές σε τρεις κατηγορίες: τις αρμοδιότητες, τη συγκρότηση και τις εξουσίες.

Διάκριση οργάνων με βάση τις αρμοδιότητες

Με βάση τις αρμοδιότητές τους τα όργανα της ΕΕ διακρίνονται σε δικαιοπαραγωγικά, δικαιοδοτικά και γνωμοδοτικά (Nugent, 2011)

A. Δικαιοπαραγωγικά Όργανα

Δικαιοπαραγωγικά είναι τα όργανα εκείνα που «παράγουν Δίκαιο» (Nugent, 2012). Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο Ευρωπαϊκής Ένωσης και η Επιτροπή εντάσσονται στην κατηγορία αυτή.

B. Δικαιοδοτικά Όργανα

Δικαιοδοτικά είναι τα όργανα εκείνα της Ε.Ε. που θεσμικό ρόλο έχουν τον δικαιοδοτικό έλεγχο. Το Δικαστήριο της Ε.Ε. και το Ελεγκτικό Συνέδριο εντάσσονται στην κατηγορία αυτή.

Γ. Γνωμοδοτικά Όργανα

Γνωμοδοτικά είναι τα όργανα εκείνα που θεσμικά ο ρόλος τους αφορά την παροχή υπηρεσιών συμβουλευτικού και γνωμοδοτικού χαρακτήρα. Η Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή καθώς και η Επιτροπή των Περιφερειών είναι όργανα γνωμοδοτικών αρμοδιοτήτων.

Διάκριση οργάνων με βάση την συγκρότησή τους

Βάσει της συγκρότησής τους τα όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης διακρίνονται σε υπερεθνικά και διακυβερνητικά (Μαραβέγιας, 2007)

A. Υπερεθνικά όργανα

Όργανα που αποτελούνται από στελέχη υπερεθνικού χαρακτήρα και δεν εκπροσωπούν τα κράτη-μέλη παρά μόνο τον Οργανισμό ως Σύστημα. Σε αυτά εντάσσονται τα εξής: Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, η Επιτροπή, το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, το Ελεγκτικό Συνέδριο, η Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και η Επιτροπή των Περιφερειών.

B. Διακυβερνητικά όργανα

Διακυβερνητικά είναι τα όργανα που αποτελούνται από επίσημους εκπροσώπους των κρατών-μελών. Σε αυτά περιλαμβάνονται το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης και το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο στα οποία μετέχουν αρχηγοί κρατών και υπουργοί αντίστοιχα.

Διάκριση οργάνων με βάση τις εξουσίες τους

Κατ' αναλογία της διάκρισης των εξουσιών (ή λειτουργιών) που πηγάζουν από τον φιλόσοφο του Διαφωτισμού Μοντεσκιέ, σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Διακυβέρνησης διακρίνουμε: τη Νομοθετική, τη Δικαστική και την Εκτελεστική εξουσία.

A. Όργανα με Νομοθετική Εξουσία

Η Νομοθετική εξουσία αφορά στην παραγωγή νόμων σε επίπεδο ευρωπαϊκών θεσμών που καθορίζουν τις δομές της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Νομοθετική εξουσία ασκούν η Επιτροπή, το Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο.

B. Όργανα με Δικαστική Εξουσία

Η δικαστική λειτουργία αφορά την επίλυση ζητημάτων και διαφορών σε δικαστικό επίπεδο για διαφορές κρατών- μελών, οργάνων της ΕΕ και ιδιωτών. Δικαστική εξουσία ασκούν το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης και το Ελεγκτικό Συνέδριο

Γ. Όργανα με Εκτελεστική Εξουσία

Ο ρόλος της Εκτελεστικής εξουσίας είναι η παρακολούθηση της εφαρμογής των νόμων, η διευθέτηση ζητημάτων που αφορούν την Ευρωπαϊκή Ένωση καθώς και η λήψη αποφάσεων σε πολιτικό επίπεδο γενικών κατευθύνσεων για την Ένωση. Όργανα με εκτελεστική εξουσία είναι η Επιτροπή και το Συμβούλιο.

2.2 Τα όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο

Προέρχεται ιστορικά από τη «Συνέλευση» της ΕΚΑΧ και το 1962 λαμβάνει την σημερινή του ονομασία. Απαριθμεί 754 βουλευτές από όλα τα κράτη-μέλη της Ένωσης. Εκλογές για την ανάδειξή του διεξάγονται κάθε 5 χρόνια, ίδια περίοδο σε όλα τα κράτη (Nugent, 2012). Οι συνεδριάσεις πραγματοποιούνται σε Στρασβούργο και Βρυξέλλες, ενώ απαρτίζεται από 22 επιτροπές του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου.

Τα μέλη του συμμετέχουν σε πολιτικές ομάδες στο πλαίσιο του Κοινοβουλίου προσδίδοντας σε αυτό χαρακτήρα υπερεθνικό. Για τη συγκρότηση μιας πολιτικής ομάδας απαιτούνται τουλάχιστον 10 μέλη από 3 διαφορετικές χώρες τουλάχιστον. Οι πολιτικές ομάδες που υπάρχουν είναι το Ευρωπαϊκό Λαϊκό Κόμμα, η Σοσιαλιστική ομάδα, η Συμμαχία φιλελευθέρων και δημοκρατών για την Ευρώπη, η ομάδα των πρασίνων, η Ευρωπαϊκή Ενωτική Αριστερά, η Ένωση για την Ευρώπη των Εθνών, και η Ανεξαρτησία και Δημοκρατία.

Οι αρμοδιότητες διακρίνονται στις εξής κατηγορίες: γνωμοδοτική, δικαιοπαραγωγική, δημοσιονομική, πολιτικού ελέγχου και εξωτερικών σχέσεων (Μαραβέγιας, 2007).

A. Γνωμοδοτική Αρμοδιότητα

Η γνωμοδοτική αρμοδιότητα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου προβλέπεται όταν το Συμβούλιο λαμβάνει αποφάσεις ομόφωνα αλλά και σε διάφορα ζητήματα που αφορούν την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα και τα διαρθρωτικά ταμεία. Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο έχει τη δυνατότητα να προχωρήσει σε γνωμοδότηση όταν το κρίνει σκόπιμο ακόμα κι αν δεν προβλέπεται για ένα ζήτημα σε κάποια θεσπισμένη Συνθήκη.

B. Δικαιοπαραγωγική Αρμοδιότητα

Η δικαιοπαραγωγική αρμοδιότητα δίνει στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο χαρακτήρα «συννομοθέτη» με την Επιτροπή και το Συμβούλιο. Κατά το παρελθόν ο ρόλος του Κοινοβουλίου στον τομέα αυτό ήταν ανύπαρκτος έως ότου Συνθήκες που ακολούθησαν απέδωσαν σταδιακά αυξημένες αρμοδιότητες κανονιστικού και δικαιοπαραγωγικού περιεχομένου.

Γ. Δημοσιονομική Αρμοδιότητα

Αναφορικά με ζητήματα δημοσιονομικού χαρακτήρα το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο διαθέτει αρμοδιότητες παρέμβασης. Στην κατάρτιση του Προϋπολογισμού έχει τη δυνατότητα τόσο να ζητήσει επιμέρους αλλαγές ή προσθήκες όσο και να τον απορρίψει στο σύνολό του.

Δ. Αρμοδιότητα Πολιτικού Ελέγχου

Αναφερόμαστε στις εξουσίες του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου επί του Προεδρείου, του Συμβουλίου και της Επιτροπής βάσει των οποίων δύναται να εφαρμόσει πολιτικό έλεγχο.

E. Αρμοδιότητα στις Εξωτερικές Σχέσεις

Θεσμικά, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο είναι εκείνο που λειτουργεί ως όργανο διαβούλευσης με χώρες τρίτες ως προς την Ένωση. Επιπλέον, σε περίπτωση σύνδεσης ενός κράτους με τον Οργανισμό απαιτείται η σύμφωνη γνώμη του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή

Υπερεθνικό όργανο τεχνοκρατικού χαρακτήρα με εκτελεστικές και νομοθετικές αρμοδιότητες. Δρα στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, είναι ανεξάρτητο από τις εθνικές Κυβερνήσεις και απαρτίζεται από έναν επίτροπο από κάθε χώρα- μέλος.

Ο Πρόεδρος έχει 5ετή θητεία, επιλέγεται από το Συμβούλιο σε επίπεδο αρχηγών κρατών με ειδική πλειοψηφία και εγκρίνεται από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. Στη συνέχεια το Συμβούλιο διορίζει τους επιτρόπους με τη σύμφωνη γνώμη του Προέδρου και εγκρίνονται κατά τα πρότυπα του Προέδρου πάλι από το Κοινοβούλιο.

Η αρχή της συλλογικότητας και η ισότητα των μελών αποτελούν χαρακτηριστικά γνωρίσματα της Επιτροπής, ενώ μία σειρά αρμοδιοτήτων όπως το δικαίωμα πρωτοβουλίας, η κανονιστική, νομοθετική και εκτελεστική εξουσία συνθέτουν το πλαίσιο λειτουργίας της (Nugent, 2012).

Πιο αναλυτικά οι αρμοδιότητες έχουν ως εξής:

A. Δικαίωμα πρωτοβουλίας

Η αρμοδιότητα αφορά τη δυνατότητα της Επιτροπής για νομοθετική πρωτοβουλία μέσω υποβολής προτάσεων στο Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. Επίσης δύναται να καταθέσει προτάσεις γενικότερου πολιτικού ενδιαφέροντος και κατεύθυνσης στα δύο αυτά όργανα (Λευκές και Πράσινες Βίβλοι).

B. Δικαίωμα διατύπωσης σύστασης και γνώμης

Αποτελούν συμβουλευτικές μεθόδους στο έργο του Συμβουλίου και του Κοινοβουλίου. Δεν αποτελούν νομικώς δεσμευτικές πράξεις, αλλά είναι σε θέση να συμβάλλουν επικουρικά στο έργο των οργάνων αυτών.

Γ. Κανονιστική εξουσία

Η αρμοδιότητα κανονιστικού χαρακτήρα αφορά την εξουσία λήψης αποφάσεων. Αφορά στην εφαρμογή κανόνων που θέτει το Συμβούλιο αλλά και την άσκηση εκτελεστικών αρμοδιοτήτων, όπως αποδίδονται στις Συνθήκες της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Δ. Δημοσιονομική εξουσία

Η Επιτροπή κατέχει την εξουσία της εκτέλεσης του Προϋπολογισμού της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Έχει την αρμοδιότητα να εκταμιεύει τους ευρωπαϊκούς πόρους και να τους διανέμει στα κράτη-μέλη.

E. Ελεγκτική εξουσία

Η Επιτροπή κατέχει την εξουσία του ελέγχου για τον εντοπισμό αποκλίσεων στους κανόνες τους οποίους θεσπίζει η Ένωση. Στο πλαίσιο αυτό είναι αρμόδια να παραπέμπει κράτη- μέλη στο Δικαστήριο της Ε.Ε. για παραβιάσεις της κοινοτικής νομοθεσίας.

ΣΤ. Εξουσία διαπραγμάτευσης διεθνών συμφωνιών

Η Επιτροπή έχει την εξουσία και αρμοδιότητα να διαπραγματεύεται τις διεθνείς συμφωνίες που συνάπτει η Ένωση, υπό την εποπτεία του Συμβουλίου.

Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Αποτελεί κορυφαίο διακυβερνητικό όργανο λήψης αποφάσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Απαρτίζεται από έναν εκπρόσωπο των εθνικών κυβερνήσεων σε επίπεδο υπουργού ενώ υπάρχουν περιπτώσεις η εκπροσώπηση να συντελείται σε επίπεδο Αρχηγού Κράτους (Μαραβέγιας, 2007)

Η σύνθεση του Συμβουλίου αφορά γενικές υποθέσεις, εξωτερικές υποθέσεις, οικονομικές και δημοσιονομικές (ECOFIN), εσωτερικές υποθέσεις/δικαιοσύνη και άλλα.

Την προεδρία του Συμβουλίου αναλαμβάνουν κάθε 6 μήνες τα κράτη μέλη εκ περιτροπής με τις εξής αρμοδιότητες: κανονιστική, δημοσιονομική, νομισματική εξουσία, εξωτερικές σχέσεις και εξουσίες αναφορικά με την αστυνομική και δικαστική συνεργασία (Ξενάκης, 2012)

Οι αρμοδιότητες του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης έχουν ως εξής:

A. Κανονιστική εξουσία

Ασκεί πρωτογενή κανονιστική εξουσία, τη στιγμή που έχει την αρμοδιότητα μέσω της λήψης αποφάσεων να παράγει δίκαιο.

B. Δημοσιονομική εξουσία

Στο δημοσιονομικό πεδίο καταρτίζει μαζί με την Επιτροπή και το Κοινοβούλιο το σχέδιο του Προϋπολογισμού

Γ. Εξουσίες οικονομικής και νομισματικής πολιτικής

Το Συμβούλιο έχει την αρμοδιότητα και εξουσία συντονισμού της οικονομικής και νομισματικής πολιτικής των κρατών-μελών σε συνάρτηση με εκείνη της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Ευρωπαϊκό Συμβούλιο

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο καθορίζει τους γενικούς πολιτικούς προσανατολισμούς και τις προτεραιότητες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Απαρτίζεται από τους αρχηγούς κρατών ή κυβερνήσεων των κρατών μελών, καθώς και από τον πρόεδρό του και τον πρόεδρο της Επιτροπής και συνεδριάζει δύο φορές το εξάμηνο ενώ υπάρχει η δυνατότητα έκτακτης σύγκλησης μετά από πρόσκληση του Προέδρου του.

Οι αποφάσεις λαμβάνονται συναινετικά αν και υπάρχει η δυνατότητα λήψης αποφάσεων κατά πλειοψηφία ή/και ομόφωνα. Συνέρχεται στις Βρυξέλλες και συνεπικουρείται από τη Γενική Γραμματεία του Συμβουλίου (Nugent, 2012).

Τέλος, ο ρόλος του είναι αφενός να δίδει τις γενικές κατευθύνσεις πολιτικής της Ένωσης και αφετέρου να επιλύει περίπλοκα θέματα σε επίπεδο κορυφής.

Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Το Δικαστήριο έχει το ρόλο του οργάνου προς επίλυση των διαφορών κρατών, οργάνων και ιδιωτών ως προς την εφαρμογή κοινοτικών κανόνων.

Αποτελείται από έναν δικαστή από κάθε κράτος μέλος και από οκτώ γενικούς εισαγγελείς που διορίζονται με κοινή συμφωνία των κυβερνήσεων των κρατών μελών για περίοδο έξι ετών.

Στις αρμοδιότητες εντοπίζουμε τις εξής:

A. Έλεγχος εφαρμογής Δικαίου Ευρωπαϊκής Ένωσης

Εξουσία που δίνει τη δυνατότητα παρέμβασης και παρακολούθησης στις διαδικασίες εφαρμογής της κοινοτικής νομοθεσίας.

B. Έλεγχος νομιμότητας Οργάνων της Ένωσης

Αφορά στην αρμοδιότητα ελέγχου των οργάνων της ΕΕ στο κατά πόσο τηρούν και εφαρμόζουν την κοινοτική νομοθεσία μετά από σχετική προσφυγή κράτους-μέλους ή άλλου οργάνου.

Γ. Επίλυση διαφορών

Το Δικαστήριο αποτελεί αρμόδιο φορέα επίλυσης διαφορών κρατών-μελών, οργάνων και ιδιωτών στο πεδίο της ερμηνείας ή/και εφαρμογής του κοινοτικού δικαίου.

Ελεγκτικό Συνέδριο

Το Ελεγκτικό Συνέδριο αποτελείται από έναν εκπρόσωπο των κρατών –μελών .

Οι Αρμοδιότητές του έχουν ως εξής: Ελέγχει τους λογαριασμούς εσόδων και εξόδων της ΕΕ, τη δημοσιονομική διαχείριση, καταρτίζει ετήσια έκθεση με την ολοκλήρωση του έτους και γνωμοδοτεί στις διαδικασίες κατάρτισης του Προϋπολογισμού (Μανούβελος, 2010).

Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή

Αποτελείται από εκπροσώπους της κοινωνίας πολιτών στις διάφορες εκφάνσεις της οικονομικής και κοινωνικής δραστηριότητας. Γεωργοί, έμποροι, ελεύθεροι επαγγελματίες καθώς και άλλοι διορίζονται από το Συμβούλιο για τέσσερα χρόνια. Έχει γνωμοδοτική αρμοδιότητα σε ζητήματα που άπτονται της φύσης της, ενώ η παρουσία της είναι υποχρεωτική σε θέματα σχετικά με την ενιαία αγορά.

Επιτροπή Περιφερειών

Η Επιτροπή των Περιφερειών αποτελείται από αντιπροσώπους των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης και περιφερειακής διοίκησης. Αποτελείται από 353 μέλη και 6 Επιτροπές για την απασχόληση, την παιδεία/πολιτισμό, το περιβάλλον, τις μεταφορές και την πολιτική προστασία.

Πραγματοποιεί έξι ολομέλειες ανά έτος ενώ έχει χαρακτήρα γνωμοδοτικό. Τέλος πραγματοποιεί τόσο διαβουλεύσεις με εμπλεκόμενους φορείς όσο και εκδηλώσεις σχετικές με το χαρακτήρα της.

Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα

Ιδρύεται το 1998. Σήμερα αποτελεί τον «τραπεζίτη του Ευρωσυστήματος» τη στιγμή που ασκεί νομισματική πολιτική λειτουργώντας ως τράπεζα της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Βασικά όργανα είναι ο Πρόεδρος (ορίζεται για 8ετή θητεία από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο), το Διοικητικό Συμβούλιο (αποτελούμενο από Διοικητές των εθνικών κεντρικών τραπεζών), η Εκτελεστική Επιτροπή (6μελής- θέτει σε εφαρμογή την νομισματική πολιτική- εφαρμόζει αποφάσεις του Δ.Σ.) και το Γενικό Συμβούλιο (αποτελούμενο από τον Πρόεδρο και Αντιπρόεδρο της ΕΚΤ, τους διοικητές των εθνικών τραπεζών και εκπροσώπους των κρατών-μελών) (Μαραβέγιας, 2007).

2.3 Οι θεσμικές Πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Ως θεσμικές πολιτικές νοούνται οι αποφάσεις που λαμβάνονται ή υιοθετούνται από τα θεσμικά όργανα της Ε.Ε. για να υλοποιηθούν ως εφαρμοσμένες πολιτικές. Για να γίνουν κατανοητές στο πλαίσιο των θεσμών που τις λαμβάνουν θα προχωρήσουμε στην ανάδειξη τους ανά θεματικό άξονα.

A. Για την Οικονομία και την Επιχειρηματικότητα

Τα κράτη καλούνται να προσαρμόζουν την εθνική τους πολιτική στις νόρμες της ευρωπαϊκής διακυβέρνησης. Τα μέλη αποδέχονται την παραχώρηση κυριαρχικών δικαιωμάτων αμοιβαία, ώστε να ενδυναμωθεί ο υπερεθνικός χαρακτήρας της Ένωσης. Η θέσπιση του ενιαίου νομίσματος (euro), του Ευρωπαϊκού Μηχανισμού Σταθερότητας και η πίστη στα αποδοτικά οφέλη της συμμετοχής των μελών προάγει την οικονομική διάσταση των πολιτικών στην ευρωπαϊκή διακυβέρνηση (Ρουμελιώτης 2005 και Bale 2011).

Στο οικονομικό πεδίο η Ευρωπαϊκή Επιτροπή προωθεί μία σειρά κανόνων για την άρση φαινομένων μονοπωλίου με επιβολή προστίμων στοχεύοντας στην ενίσχυση της ελεύθερης κυκλοφορίας κεφαλαίων. Το Συμβούλιο αντίστοιχα της Ε.Ε. προωθεί πολιτικές απελευθέρωσης του εμπορίου διαμορφώνοντας έδαφος γόνιμο για προσέλκυση Άμεσων Ξένων Επενδύσεων.

Η δημιουργία ευνοϊκού περιβάλλοντος για την επιχειρηματική ανάπτυξη αποτελεί πολιτική κεντρικής κατεύθυνσης της Ε.Ε. Η άρση των εμποδίων, η τιμωρία φαινομένων αθέμιτου ανταγωνισμού και το άνοιγμα στην ελεύθερη οικονομία προωθούνται στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Διακυβέρνησης.

B. Για την Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφάλειας

Στον τομέα αυτό και σε σχέση με άλλους η Ένωση υστερεί. Τα κράτη-μέλη αν και έχουν προχωρήσει «γενναία βήματα» προς τη συνεργασία σε επίπεδο εξωτερικής πολιτικής, διστάζουν να παραχωρήσουν εθνικές πολιτικές σε υπερεθνικά όργανα.

Παρ' όλα αυτά τόσο το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης με εγχειρήματα όπως η ΚΕΠΠΑ (κοινή εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφάλειας) όσο και φορείς όπως η Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Εξωτερικής Δράσης αποτελούν δεδομένα που συμβάλουν στην εμπέδωση «κουλτούρας συνεργασίας» και σε αυτό το πεδίο. (Nugent 2012)

Οι αποστολές και οι επιχειρήσεις διεθνώς της Ένωσης μπορεί να μην αποτελούν κίνηση σε οργανωμένο και θεσμικά συνεχές πλαίσιο, προωθούν όμως την ανάγκη που προαναφέραμε (Χρυσόχοου 2009).

Γ. Για την Κοινωνική Πολιτική

Στο πεδίο της κοινωνικής πολιτικής η ευρωπαϊκή διακυβέρνηση χειρίζεται ζητήματα που άπτονται της απασχόλησης, του κοινωνικού αποκλεισμού και της φτώχειας (Παπαδάκη-Γιώτη 2010). Η θέσπιση νόμων, η υιοθέτηση των «βέλτιστων πρακτικών» και η εστίαση σε ζητήματα εργασιακών σχέσεων απασχολεί το κοινωνικό πλαίσιο στις διαδικασίες ευρωπαϊκής διακυβέρνησης (Μανούβελος 2010). Η αναπτυξιακή στρατηγική «Ευρώπη 2020» και η «Ευρωπαϊκή Στρατηγική για την Απασχόληση» είναι δράσεις της Ε.Ε. προς αυτή τη κατεύθυνση (Nugent 2012).

Τόσο το Συμβούλιο όσο και άλλα όργανα όπως η Επιτροπή Περιφερειών εντάσσουν στις δράσεις τους ζητήματα κοινωνικής πολιτικής. Η ανασφάλιστη εργασία, η ανεργία των νέων

και οι ανισότητες στην περιφέρεια της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι ορισμένα από αυτά. Η πρόσφατη δράση της Επιτροπής με τον τίτλο «Ευρώπη 2020» (160 Ευρωπαϊκές πόλεις συνεργάζονται για την ενίσχυση της απασχόλησης) είναι παράδειγμα πολιτικής των οργάνων της Ε.Ε.

Δ. Για τα Τρόφιμα, την Αλιεία και την Γεωργία

Η ασφάλεια των τροφίμων αποτελεί προτεραιότητα της Ε.Ε. Ο έλεγχος των εισαγωγών, η αυστηροποίηση της παραγωγής και τα μέτρα προστασίας και πρόληψης είναι χαρακτηριστικά της ευρωπαϊκής πρακτικής σε αυτόν τον άξονα. Στο συγκεκριμένο ζήτημα η Ευρωπαϊκή Επιτροπή προωθεί πολιτικές που υποχρεώνουν σε ελέγχους ασθενείας σε φυτά και ζώα.

Στον τομέα της Αλιείας, η προστασία των αλιευτικών πόρων και η προσαρμογή στους κινδύνους που επιφέρει η κλιματική αλλαγή είναι δεδομένα που στοιχειοθετούν την ευρωπαϊκή διακυβέρνηση. Η στροφή προς τις υδατοκαλλιέργειες, η σημασία στη θάλασσα και την προστασία της συμπληρώνουν το περίγραμμα της ευρωπαϊκής παρέμβασης. Ενδεικτική είναι η απόφαση για χάραξη Κοινής Αλιευτικής Πολιτικής από την Επιτροπή προκειμένου να εστιάσει στην επίλυση προβλημάτων που προέκυπταν.

Επιπλέον, η Κοινή Αγροτική Πολιτική αποτέλεσε για χρόνια το «γεωργικό οπλοστάσιο» της Κοινότητας. Η ενίσχυση της κοινοτικής παραγωγής, η προστασία του καταναλωτή και η σύμπνοια με περιβαλλοντικούς όρους περιλαμβάνονται στην ΚΑΠ ως στοιχείο της Ευρωπαϊκής Διακυβέρνησης (Μαραβέγιας 2007)

Ε. Για τη Δικαιοσύνη και τα Ανθρώπινα Δικαιώματα

Ο χάρτης των Θεμελιωδών δικαιωμάτων που η Ε.Ε. έχει καταρτίσει αποτυπώνει το ευρωπαϊκό ενδιαφέρον για την προάσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Η «Συνθήκη του Σένγκεν» περί εσωτερικής ελεύθερης μετακίνησης, το Ευρωπαϊκό Ένταλμα Σύλληψης και η πολιτική για τους αιτούντες άσυλο συμπληρώνουν την ευρωπαϊκή πολιτική δικαιοσύνης και ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Αναλυτικότερα, η Συνθήκη του Σένγκεν υπογράφεται το 1985 με στόχο την κατάργηση των ελέγχων στα κοινά σύνορα, την καθιέρωση της ελεύθερης κυκλοφορίας για τους υπηκόους των κρατών που υπέγραψαν τη Συμφωνία, καθώς και την αστυνομική και δικαστική συνεργασία.

Το Ευρωπαϊκό Ένταλμα Σύλληψης αφορά την συνεργασία κρατών της Ε.Ε. όταν δικαστική Αρχή ενός κράτους ζητά από ένα δεύτερο την έκδοση κρατούμενου υπηκοότητας του πρώτου ώστε να δικαστεί στη χώρα καταγωγής του.

Στο πεδίο των Ανθρωπίνων δικαιωμάτων το Κοινοβούλιο θέσπισε τα «βραβεία Ζαχάρωφ» για την Ελευθερία της Σκέψης.

ΣΤ. Για την Τεχνολογία

Η προώθηση της τεχνολογικής εξέλιξης, η θέσπιση κανόνων για την ελεύθερη πρόσβαση σε αυτήν και η ενίσχυση του ανταγωνισμού με στόχο την ανάπτυξη είναι τα δεδομένα που αφορούν στις πολιτικές για την τεχνολογία στα πλαίσια της ευρωπαϊκής διακυβέρνησης.

Ζ. Για το Περιβάλλον και την Ενέργεια

Κλιματική Αλλαγή, προστασία περιβάλλοντος και νέες μορφές ενέργειας βρίσκονται στον πυρήνα του ευρωπαϊκού ενδιαφέροντος. Η πράσινη οικονομία, η ποιότητα ζωής και υγείας

καθώς και η προστασία του φυσικού πλούτου στον ευρωπαϊκό χώρο είναι πολιτικές που προωθούνται μέσω του συστήματος Ευρωπαϊκής Διακυβέρνησης.

Συγκεκριμένα, η Επιτροπή Περιφερειών προχώρησε στη θέσπιση περιφερειακής συμφωνίας για την «βιώσιμη Ευρώπη» με στόχο τον έλεγχο της ρύπανσης στην ατμόσφαιρα και την προώθηση νέων μορφών ενέργειας (Μανούβελος 2010).

Η. Για την Περιφερειακή Ανάπτυξη

Με την τάση προς διεύρυνση της Ένωσης και την προσχώρηση νέων κρατών- μελών του πρώην Ανατολικού Μπλοκ, οι ανισότητες κέντρου- περιφέρειας αυξήθηκαν. Στόχος της περιφερειακής πολιτικής στην ευρωπαϊκή διακυβέρνηση είναι η υποστήριξη των κρατών- μελών να αναπτύξουν τις δυνατότητές τους πλήρως, να βελτιώσουν το βιοτικό τους επίπεδο και να συγκλίνουν στους ρυθμούς ανάπτυξης των κεντρικών ευρωπαϊκών κρατών (Γρηγορίου 2006).

Θ. Για την Υγεία

Στην πολιτική της υγείας στόχος είναι η προστασία των ευρωπαίων πολιτών από πανδημίες και ασθένειες νέου τύπου και η δυνατότητα πρόσβασης όλων σε υπηρεσίες υγείας ανά την ευρωπαϊκή επικράτεια. Η πολιτική αυτή επιτυγχάνεται με προγράμματα όπως το «Υγεία της Ε.Ε.» (Bale 2011).

Συγκεκριμένα, με το πρόγραμμα ΥΓΕΙΑ η Ε.Ε. στο διάστημα 2008- 2013 σχεδίασε πολιτικές για την ενίσχυση της πρόσβασης των πολιτών στις υπηρεσίες υγείας και την μείωση της ταχύτητας με την οποία αυξάνεται ο γηραιός πληθυσμός.

3. Η «ΑΠΟΚΛΙΝΟΥΣΑ» ΣΥΝΥΠΑΡΞΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

Από τα πρώτα βήματα της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης τόσο ως δυναμικής διαδικασίας όσο και ως επιμέρους λειτουργίας των εκάστοτε θεσμικών οργάνων έγινε εμφανής η έκθεσή της στην «πρόθεση» των ηγετών της Ευρώπης να εμπεδώσουν την ολοκλήρωση σε όλες τις διαστάσεις. Η πραγματικότητα είναι πως εν μέσω διαφωνιών Γαλλίας και Γερμανίας, η πολιτική διάσταση της ολοκλήρωσης έμεινε ημιτελής την ώρα που η οικονομική και νομισματική ολοκλήρωση έδειχνε να βαδίζει το «δρόμο» της με απώτερο στόχο τη δημιουργία κοινού νομίσματος (Scharpf 2011). Στη συνέχεια θα παραθέσουμε απτά παραδείγματα στην πορεία της πολιτικής και οικονομικής ολοκλήρωσης που αποδεικνύουν τον παραπάνω συλλογισμό.

3.1 «Ημιτελής» πολιτική ολοκλήρωση

Κάνοντας λόγο για «πολιτική ένωση» ουσιαστικά αναφερόμαστε σε δύο διαστάσεις: α) τις εσωτερικές υποθέσεις και β) την κοινή εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφαλείας. Οι εσωτερικές υποθέσεις αφορούν στη «ζώνη ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης» (Μούσης 2008). Κατά κύριο λόγο από τη συνθήκη του Μάαστριχτ τέθηκαν ζητήματα σχετικά με την εσωτερική ελεύθερη μετακίνηση των πολιτών των κρατών-μελών, το άσυλο, τη μετανάστευση και τη δικαστική διακυβερνητική συνεργασία ενώ στη Συνθήκη του Άμστερνταμ τέθηκαν σε «θεσμικό πλαίσιο» (Bale 2011) με το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο να αποκτά ρόλο στη θεσμική επίλυση των διαφορών των κρατών-μελών. Τέλος, η συνεργασία μεταξύ αστυνομικών δυνάμεων και δικαστικών αρχών εντάσσεται ως πολιτική στο παραπάνω θεσμικό πλαίσιο.

Στην περίπτωση της κοινής εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφαλείας (ΚΕΠΠΑ), τα κράτη συνεννοούνται στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου για τον καλύτερο δυνατό συντονισμό στην επιρροή της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η λήψη των αποφάσεων σε επίπεδο ΚΕΠΠΑ γίνεται κατά πλειοψηφία ενώ επικεφαλής της είναι ο «Υπατος Εκπρόσωπος». Οι λεγόμενες «κοινές στρατηγικές» αφορούν στη συμφωνία των κρατών μελών για την διάρκεια, την υφή και τα μέσα εφαρμογής των πολιτικών της ΚΕΠΠΑ και εδώ είναι που υπεισέρχεται η «ημιτελής» πολιτική ολοκλήρωση.

Λόγω της δυσκολίας συντονισμού του συνόλου των κρατών-μελών της Ένωσης στο πεδίο εφαρμογής της ΚΕΠΠΑ έγινε εμφανής η αδυναμία του θεσμικού πλαισίου να αποτρέψει την Ένωση να βρεθεί διασπασμένη στο παγκόσμιο περιβάλλον, κάτι που και έγινε. Το 2003 με την επίθεση των ΗΠΑ στο Ιράκ χωρίς την έγκριση του Συμβουλίου Ασφαλείας, η Ευρωπαϊκή Ένωση στάθηκε αδύναμη να εμφανιστεί ενωμένη στο πλαίσιο της «κοινής» εξωτερικής πολιτικής. Με άλλα λόγια έγινε αντιληπτή η ύπαρξη κοινών πολιτικών «δύο ταχυτήτων» πράγμα που σημαίνει πως για τα κράτη-μέλη ο χαρακτήρας της κοινής πολιτικής είναι μάλλον επιλεκτικός από τη στιγμή που ενώ στην ελεύθερη διακίνηση πολιτών και αγαθών συμφωνούν, στην ΚΕΠΠΑ τα πράγματα είναι διαφορετικά μιας και μπορούμε να μιλάμε περισσότερο για «συντονισμό» παρά για «κοινή» στάση.

3.2 Το ευρώ και οι σχέσεις Γαλλίας- Γερμανίας

Σε όλη τη διάρκεια διαμόρφωσης του Θεσμικού πλαισίου του ενιαίου νομίσματος –από την ΟΝΕ και τη συνθήκη του Μάαστριχτ έως την υιοθέτησή του το 1999- οι διαφορετικές προσεγγίσεις Γαλλίας και Γερμανίας πυροδοτούσαν ένα εκρηκτικό κλίμα στη διαδικασία.

Το 1991 κατά τη Διακυβερνητική Διάσκεψη (ΔκΔ) του Μάαστριχτ τίθεται ως ζήτημα η ανάπτυξη του θεσμικού πλαισίου στη διάσταση της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης παράλληλα με εκείνη της Πολιτικής Ένωσης. Η διαμόρφωση του πλαισίου αυτού μέχρι την υιοθέτηση κοινού νομίσματος προέβλεπε τρία στάδια. Το πρώτο αφορούσε στην τροποποίηση των ήδη θεσπισμένων Συνθηκών και στη σύγκληση Διακυβερνητικής Διάσκεψης. Το δεύτερο προέβλεπε τη δημιουργία ενός Ευρωπαϊκού Συστήματος Κεντρικών Τραπεζών ενώ σε ένα τρίτο στάδιο τα κράτη-μέλη θα μεταβίβαζαν νομισματικές αρμοδιότητες στο σύστημα αυτό.

Στο πλαίσιο αυτό έκανε την εμφάνισή της και η πρώτη διαφωνία Γαλλίας και Γερμανίας. Η πρώτη έθεσε ως ζήτημα την έγκριση του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου των ρυθμίσεων που αφορούσαν στην μετάβαση στην ΟΝΕ μέσω Διακυβερνητικής Διάσκεψης ενώ η Γερμανία αν και αποδέχτηκε τους όρους δημιουργίας της ΟΝΕ (εν αντιθέσει με τον γερμανικό Τύπο) έθεσε ως προϋπόθεση την ενεργητικότερη διαδικασία για πολιτική ένωση.

Στην ΔκΔ του Μάαστριχτ εν τέλει υιοθετούνται προτάσεις αναφορικά με την ΟΝΕ. Συγκεκριμένα στην παρούσα φάση προβλέπονται μεταξύ άλλων η δημιουργία κοινής αγοράς, η διαδικασία κοινών πολιτικών, η σύγκληση των οικονομικών επιδόσεων, η εν καιρώ συζήτηση για το ενιαίο νόμισμα και ο καθορισμός συναλλαγματικών ισοτιμιών που θα οδηγούσαν στη θέσπισή του.

Την ίδια χρονιά ο Ευρωπαϊκός χώρος ταράζεται από μία άλλη εξέλιξη. Η Κρίση της Γιουγκοσλαβίας βρήκε την Ευρώπη απροετοίμαστη και αδύναμη να παρέμβει καθοριστικά, εξέλιξη που επέφερε τη ρήξη στις σχέσεις Γαλλίας και Γερμανίας. Η έλλειψη συλλογικής δράσης οδήγησε τη Γερμανία στην πίεση για αναγνώριση της Κροατίας και Σλοβενίας κάτι για το οποίο η Γαλλία διαφωνούσε εκ βάθρων. Η γερμανική «απάντηση» δεν άργησε να έλθει όταν παραμονές της ΔκΔ τόσο ο Τύπος όσο και η Bundesbank εξαπέλυσαν έντονη κριτική και επίθεση κατά της νομισματικής ένωσης.

Ένα χρόνο αργότερα, το 1992, η νομισματική κρίση με επίκεντρο την Αγγλική Στερλίνα δημιούργησε εκ νέου εμπόδια στη συνύπαρξη των δύο χωρών. Μετά την ένταξή του από την Θάτσερ στο Ευρωπαϊκό Νομισματικό Σύστημα το νόμισμα άρχισε να δέχεται επίθεση από τη Γερμανία ώστε να την ωθήσει στην αναγκαστική έξοδο. Οι δημόσιες δηλώσεις γερμανών αξιωματούχων στήριζαν την επίθεση αυτή σε μια προσπάθεια ανάδειξης της χώρας ως κυρίαρχης δύναμης με αποτέλεσμα την αναμενόμενη ρήξη.

Μια ακόμα κρίση το 1993 ήλθε να προστεθεί στις σχέσεις των δύο χωρών. Στο πλαίσιο της επιτάχυνσης της γερμανικής ενοποίησης η Γερμανία προχώρησε στην ισοτιμία του Ανατολικογερμανικού Μάρκου με εκείνο του DM ενώ στην πραγματικότητα εκείνη ήταν 1 προς 4. Η κίνηση αυτή σε συνδυασμό με την άρνηση της Bundesbank να μειώσει τα επιτόκια προκάλεσε ένταση και κρίση ανάμεσα σε Γαλλία και Γερμανία. Η σταθεροποίηση επήλθε λίγο αργότερα όταν τα όρια διακύμανσης του Ευρωπαϊκού Νομισματικού Συστήματος μεταβλήθηκαν από το +/- 2,25% στο +/- 15%.

Κατά τη διαδικασία μετάβασης στο δεύτερο στάδιο της ΟΝΕ όπως περιγράφεται παραπάνω το κλίμα αβεβαιότητας στην έκβαση των προσπαθειών ήταν διάχυτο. Το 1994 η κοινοβουλευτική ομάδα του CDU-CSU δημοσιεύει κείμενο με «Σκέψεις για την Ευρωπαϊκή Ενοποίηση». Τόσο η ενοποίηση της Γερμανίας όσο και το τέλος του Ψυχρού Πολέμου δημιουργούσαν νέα δεδομένα στη διαδικασία της ολοκλήρωσης. Το «Σχέδιο Lamers» στο πλαίσιο αυτό είχε στόχο τη συζήτηση γύρω από το «αμυντικό κενό» της ολοκλήρωσης αλλά και την Οικονομική και Νομισματική Ένωση. Αναφορικά με την τελευταία, η πρόταση προέβλεπε τη δημιουργία ενός «σκληρού πυρήνα» εντός της Ένωσης αποτελούμενο από τη

Γαλλία, τη Γερμανία και τις BENELUX με ευθύνη την επιτάχυνση της διαδικασίας ολοκλήρωσης της ONE. Σε συνέχεια της πρότασης προβλεπόταν η δημιουργία ενός πυρήνα, «του σκληρού πυρήνα» από τη Γαλλία και τη Γερμανία ως Διευθυντήριο των πολιτικών ολοκλήρωσης. Στο σημείο αυτό αναδείχτηκε άλλη μια διαφορά της Γερμανίας με τη Γαλλία μιας και η τελευταία επέμενε σε ζητήματα εθνικής κυριαρχίας τα οποία η Γερμανία εκλάμβανε ως «κέλυφος άνευ περιεχομένου». Η Γαλλική απάντηση ήταν άμεση με τον Mitterand να επιμένει με επίκεντρο τους «εθνικούς στόχους» της χώρας του.

Η εκ νέου ώθηση ζητημάτων τόσο διεύρυνσης όσο και νομισματικής πολιτικής προγραμματίστηκε για τη Διακυβερνητική Διάσκεψη του 1996. Μεταξύ άλλων προβλέπονταν θεσμικές προσαρμογές στη Συνθήκη του Μάαστριχτ, η διαπίστωση προόδου στη διεύρυνση, η συζήτηση αμυντικής συνεργασίας και η μετάβαση στο ενιαίο νόμισμα με χρονοδιάγραμμα και όρους. Η τελευταία παράμετρος ήλθε να θεσπιστεί ως εκκρεμότητα της προηγούμενης Διακυβερνητικής Διάσκεψης οπότε και αποφασίζεται η δημιουργία Ευρωπαϊκού Νομισματικού Ινστιτούτου και η έδρα τοποθέτησης της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζα στο πρότυπο του δεύτερου σταδίου προς την ONE. Επιπλέον μετά από παρέμβαση της Γερμανίας αποφασίζεται η ονομασία του νέου κοινού νομίσματος σε «ΕΥΡΩ» από ECM που προβλεπόταν αρχικά. Ακολούθως δίνεται το «πράσινο φως» για το ενιαίο νόμισμα με ορίζοντα το 1999 καθορίζοντας παράλληλα το χρονοδιάγραμμα υλοποίησης του στόχου.

Παρ' όλα αυτά μια νέα διαφωνία ήρθε να προστεθεί στις πολλές ανάμεσα σε Γαλλία και Γερμανία. Συγκεκριμένα η πρώτη προέβαλλε με έμφαση την «πολιτική οικονομική ανάπτυξη και απασχόληση» στο πλαίσιο της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Αντίθετα η Γερμανία επέμενε στην ανάγκη για νομισματική σταθερότητα ως την σημαντικότερη προτεραιότητα. Η ρήξη μεταφέρθηκε στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο στο Δουβλίνο το 1996 με τον Γάλλο Πρόεδρο Chirac να ζητά από τον Kohl δέσμευση για οικονομική ανάπτυξη στο σύμφωνο σταθερότητας. Το τελικό κείμενο του Συμβουλίου προέκυψε ως συναίνεση των δύο πλευρών με «λεκτικές ακροβασίες» περί προώθησης της ανάπτυξης και απασχόλησης με εμφανή την προσπάθεια για συγκάλυψη των εμφανών διαφορών Γαλλίας και Γερμανίας.

Με την απόφαση για υιοθέτηση χρονοδιαγράμματος μετάβασης στο ενιαίο νόμισμα το 1999, αποφασίστηκε πως ένα χρόνο νωρίτερα οι ευρωπαίοι ηγέτες όφειλαν να καταλήξουν σε κοινή και οριστική απόφαση. Το 1997 ξεκινούν οι διαπραγματεύσεις που θα κατέληγαν στην απόφαση ένα χρόνο μετά. Ενώ είχε αποφασιστεί ποια κράτη μέλη θα συμμετείχαν στην ONE οι συζητήσεις στράφηκαν στον διορισμό διοικητή της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας. Με επικρατέστερο τον Ολλανδό Wim Duisenberg λόγω ουδέτερης εθνικότητας και εμπειρίας η πιθανότητα διαφωνίας ήταν δύσκολο να αναδειχτεί. Για άλλη μια φορά όμως οι προβλέψεις δεν επιβεβαιώνονται και η Γαλλία διαφωνεί με την τοποθέτηση του Ολλανδού στελέχους στην ΕΚΤ. Με έμφαση στον ισχυρό ρόλο της Γαλλίας στη διαμόρφωση του θεσμικού πλαισίου αλλά και στη ρήτρα διακυβερνητικού διορισμού μελών στην Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα ο Chirac χαρακτηρίζει το ζήτημα «πολιτικό» προτείνοντας για τη θέση τον Jean-Claude Trichet. Με τη στάση της Γαλλίας άκαμπτη μέχρι το 1998 οι Ολλανδοί αντιδρούν με την απειλή να εμποδίσουν την τοποθέτηση του Γάλλου υποψηφίου ενώ η Bundesbank προβλέπει αποτυχία του εγχειρήματος για ενιαίο νόμισμα σε περίπτωση «πολιτικοποίησης» του διορισμού Διοικητή στην ΕΚΤ. Στο σημείο αυτό η Γαλλία αν και παραμένει αμετακίνητη στη θέση της αντιπροτείνει τη διαίρεση της δετούς θητείας με τη διαδοχή του Duisenberg από τον Tricher στα τέσσερα χρόνια μετά από παραίτησή του. Η εξέλιξη είχε ως αποτέλεσμα κατά την δωδεκάωρη συνεδρίαση του 1998 στις Βρυξέλλες να διορίζεται ο Ολλανδός υποψήφιος για 8 έτη υπό την αίρεση της παραίτησης στο μέσο της θητείας του. Αν και η συνεδρίαση επέφερε αποτέλεσμα χωρίς επιπτώσεις στη διαδικασία θέσπισης ενιαίου νομίσματος, το πλήγμα στην αξιοπιστία του οικοδομήματος που προκάλεσε ο Γάλλος

Πρόεδρος με την παράλληλη επίθεση του γερμανικού Τύπου στον Kohl για ενδοτισμό έγινε εμφανής η ένταση ανάμεσα στις σχέσεις των δύο χωρών.

Συμπερασματικά, μπορούμε να υποστηρίξουμε πως στο σύνολο της πορείας προς το ενιαίο νόμισμα η διάσταση απόψεων Γαλλίας και Γερμανίας όχι μόνο ήταν εμφανής αλλά κινδύνευε να καταστρέψει κάθε προσπάθεια που είχε προηγηθεί. Κάθε στάδιο προς την Οικονομική και Νομισματική Ένωση χαρακτηριζόταν από αντιτιθέμενες στάσεις Γερμανών και Γάλλων που αφού οδηγούνταν στη συναίνεση το τελικό κείμενο έβριθε από διατάξεις «ακροβασίας». Ποτέ οι δύο πλευρές δεν πέτυχαν μια κοινή αντίληψη για το «που πρέπει να οδηγηθεί» η Ευρώπη, παρά μόνο την ύστατη στιγμή κατόπιν σκληρών αντιδράσεων. Εν τέλει η δημιουργία του ΕΥΡΩ δεν αποτελεί τόσο συγκερασμό των φιλοδοξιών Γαλλίας και Γερμανίας όσο προϊόν διαπραγμάτευσης των δύο πλευρών.

3.3 Το «πολιτικό πρόβλημα» της Ευρώπης και η Συνθήκη του Μάαστριχτ

Η Διακυβερνητική Διάσκεψη του Μάαστριχτ που ολοκληρώθηκε το 1992 ήταν το επιστέγασμα μιας σειράς διαβουλεύσεων αλλά και παλαιότερων συνθηκών στο πλαίσιο της διαδικασίας πολιτικής ενοποίησης της ευρωπαϊκής κοινότητας. Βασικές παράμετροι της Συνθήκης που προέκυψε από τη Διάσκεψη ήταν η δημιουργία της ΚΕΠΠΑ (Κοινή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφαλείας) και της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης.

Η έναρξη των διαδικασιών που κατέληξαν στο Μάαστριχτ πυροδοτήθηκε από την κατάρρευση των κομμουνιστικών καθεστώτων και την πτώση του Τείχους του Βερολίνου. Η επανένωση της Γερμανίας δε, ήταν προϊόν αλλά και παραγωγός της τάσης για ευρωπαϊκή πολιτική και οικονομική ολοκλήρωση.

Το 1990 οι επικεφαλής Γαλλίας και Γερμανίας –Kohl και Mitterand αντίστοιχα- προβάλλουν την ανάγκη για μια κοινή Διάσκεψη επίλυσης ζητημάτων που θα προήγαγαν την ενότητα και ως εκ τούτου και την Ένωση. Παρ' όλα αυτά, όπως απέδειξε και η ιστορία, η κοινή αυτή πλευση δεν ήταν τίποτε άλλο παρά μία «συμβατική επιλογή» με διαφορετικές όμως κατευθύνσεις. Η εκπλήρωση του Εθνικού οράματος της Γερμανίας για επανένωση την ευνοούσε στο να υποστηρίξει μια πολιτική ολοκλήρωση ενώ η Γαλλία έχοντας χάσει τη «δικαιολογία» της διχοτομημένης Γερμανίας ως τροχοπέδη στην ενοποίηση μετέθετε την διαδικασία της ολοκλήρωσης «για το μέλλον».

Η πτώση του Τείχους φέρνει την κοινότητα «προ τετελεσμένων» αναφορικά με τη γερμανική επανένωση. Και πάλι όμως οι φωνές εντός της δεν είναι ομοιόμορφες. Την στιγμή που οι γάλλοι μιλούν για επανένωση «κατόπιν ευρωπαϊκού δημοψηφίσματος» και οι γερμανοί υπερασπίζονται το «αναφαίρετο δικαίωμά τους» είναι εμφανές πως δύσκολα θα μπορούσε να επέλθει ολοκλήρωση χωρίς ενωμένη τη Γερμανία.

Το 1990 συγκαλείται το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο στο Στρασβούργο με το Γάλλο Πρόεδρο να θέτει το ζήτημα της Νομισματικής Ένωσης. Σε αυτό μάλιστα η Γερμανία συμφωνεί με την πεποίθηση ότι θα λάβει αντίστοιχη γαλλική στήριξη στο αίτημα για επανένωση. Σε αντίθεση όμως των Γερμανικών σχεδίων, η Γαλλία αρνείται μια ξεκάθαρη θέση επί του ζητήματος με τη γερμανική πλευρά να μένει ανικανοποίητη.

Σε «απάντηση» των παραπάνω ο Kohl επιλέγει μια «σύνδεση» ενοποίησης και επανένωσης. Συγκεκριμένα κατά τη σύγκληση του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου υπερασπίζεται την άποψη πως απαραίτητη προϋπόθεση για την επιτυχή έκβαση της ευρωπαϊκής ενοποίησης θα ήταν η

προηγουμένως επανένωση της Γερμανίας σε μια εθνική οντότητα. Επισημαίνει δε πως η «ευρωπαϊκοποίηση μιας ενωμένης Γερμανίας» θα προήγαγε την πολιτική και νομισματική ολοκλήρωση. Με τις ανησυχίες της Γαλλίας για πιθανή διαταραχή της ισορροπίας στην κοινότητα η Σύνοδος δεν επέφερε συγκεκριμένο αποτέλεσμα, παρά μόνο την ανάδειξη των δύο χωρών ως τις κυρίαρχες δυνάμεις ευρωπαϊκού «ελέγχου».

Τον Απρίλιο του ίδιου χρόνου και λίγο πριν την σύνοδο του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου οι Kohl και Mitterand συντάσσουν επιστολή με την οποία εκφράζουν τη διάθεσή τους για μια «κοινή δράση οικονομικής και πολιτικής ολοκλήρωσης». Το γνήσιο της επιθυμίας αυτής για ολοκλήρωση είναι υπό συζήτηση, τη στιγμή που από την επιστολή δεν έλλειπε η διάκριση των δύο απόψεων των συντακτών. Κατά τη σύνοδο στο Δουβλίνο η διάκριση έγινε εμφανής με τον Kohl να μιλά για μια «καθοριστική τομή» στην πορεία της κοινότητας ενώ ο Mitterand ελλείπει ουσιώδους οράματος αρκέστηκε στην καταγραφή της προσπάθειας ως μιας «κοινωνικής οντότητας».

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο στην εν λόγω σύγκλησή του αποφάσισε την ανάθεση προς τους Υπουργούς των Εξωτερικών της σύνταξης κειμένου για την πορεία προς μια κοινή εξωτερική και αμυντική πολιτική. Αντ' αυτού η μόνιμη αντιπροσωπία προχώρησε στη σύνταξη ενός «κειμένου προβληματισμού» για τα προβλήματα, τις αδυναμίες και την απουσία ειλικρινούς ενδιαφέροντος των μελών της κοινότητας να προχωρήσουν σε μια τέτοιου είδους ένωση. Τελική απόφαση του Συμβουλίου ήταν η μετάθεση των διαδικασιών προώθησης των παραπάνω σε μια Διακυβερνητική Διάσκεψη για την πολιτική Ένωση.

Την ίδια περίοδο όμως, παράλληλα με τις διεργασίες σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Κοινότητας η Κρίση του Κουβέιτ ήρθε να επιβεβαιώσει τόσο την ανάγκη για εμπάθυνση της ολοκλήρωσης, όσο όμως και την ανωριμότητα των μελών να την προωθήσουν. «Υποχρέωσε» τους Δώδεκα της κοινότητας να επικεντρωθούν στην κοινή αμυντική πολιτική κυρίως λόγω της έντονης αμερικανικής παρουσίας στην Κρίση αλλά και την ανάγκη ανάδειξης της Ευρωπαϊκής Κοινότητας ως υπολογίσιμης δύναμης.

Το 1990 η Ιταλική Προεδρία παρουσιάζει το Σχέδιό της που προέβλεπε την οργάνωση Διακυβερνητικής Διάσκεψης για «κοινή άμυνα χωρίς περιορισμούς». Τα μεγαλεπήβολο αυτό σχέδιο μεταξύ άλλων προωθούσε ένα κοινό αμυντικό σύμφωνο με την μετατόπιση παράλληλα των αρμοδιοτήτων άμυνας στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Την ίδια ώρα, ο Mitterand επιχειρούσε να αναβαθμίσει τη δύναμη της Γαλλίας ως πυρηνικής αποτρεπτικής δύναμης την στιγμή που ο σοβιετικός κίνδυνος έχει εκλείψει! Η σαφής στόχευσή του στη Γερμανική πλευρά δημιούργησε την έλλογη αντίφαση ανάμεσα στην επιθυμία για κοινή πλεύση στα θέματα σχετικά με την ολοκλήρωση και την επαναφορά «φαντασμάτων» από το παρελθόν.

Ζητούμενο των παραπάνω στο πλαίσιο της Διακυβερνητικής Διάσκεψης ήταν η ανάγκη διαμόρφωσης ενός συνεκτικού θεσμικού πλαισίου και σύμπλευσης των Ευρωπαϊκών δυνάμεων, κάτι που φάνταζε ακατόρθωτο μετά και την αβεβαιότητα που η σύγκρουση στη πρώην Γιουγκοσλαβία προκάλεσε.

Αναφορικά με τη λήψη αποφάσεων στο πλαίσιο της ΚΕΠΠΑ το σχέδιο δεν προέβλεπε απόλυτη πλειοψηφία για την ανάληψη μιας απόφασης κάτι στο οποίο διαφώνησαν Γαλλία και Γερμανία. Εν τέλει, η Ιταλική έκθεση έκανε αναφορά για ύπαρξη δύο διαφορετικών «μοντέλων» στην «ανάγνωση» των εξελίξεων: οι μαξιμαλιστές, αισιόδοξοι για μεγαλεπήβολα σχέδια στην ευρωπαϊκή ολοκλήρωση και οι συγκρατημένοι, με διαφωνίες επι της διαδικασίας. Οι τελευταίοι (Γάλλοι και Βρετανοί) έφεραν στο επίκεντρο της κριτικής τους την σύνδεση αμυντικών θεμάτων και ασφάλειας στον ευρωπαϊκό χώρο.

Το 1990 δίνεται το «πράσινο φως» για τη Διακυβερνητική Διάσκεψη κατά την οποία το ζήτημα της ομοφωνίας εξακολουθεί να υφίσταται τη στιγμή που θεσπίζεται για τις αποφάσεις του Συμβουλίου που αφορούν στην ΚΕΠΠΑ αλλά εγείρουν σειρά προβλημάτων αναφορικά με την δυνατότητα ή μη άσκησης veto στο πλαίσιο της ανάγκης αυτής για ομοφωνία.

Κατά την πρώτη σύνοδο της Διακυβερνητικής Διάσκεψης στις Βρυξέλλες το 1991 Γαλλία και Γερμανία εκπονούν Σχέδιο για την Κοινή Αμυντική Πολιτική, κάτι που δημιούργησε την αίσθηση πως τα εμπόδια του παρελθόντος είχαν καταρριφθεί. Παρ' όλα αυτά, το κίνητρο της Γαλλίας δεν ήταν άλλο από την απογοήτευση αναφορικά με των ευρωπαϊκών δυνάμεων υποβαθμίστηκε. Η διαπίστωση αυτή επιβεβαιώθηκε με την αφορμή της αναθεώρησης του Σχεδίου λίγο μετά αφότου αυτό παρουσιάστηκε. Συγκεκριμένα, ένα Ευρωπαϊκό αμυντικό σύστημα θα συζητείτο «εν καιρώ» με τις πρωτοβουλίες και το ενδιαφέρον να στρέφονται κυρίως στην οικονομική και νομισματική ένωση.

Την ίδια χρονιά ένα νέο «Σχέδιο Συνθήκης» κατατίθεται από το Λουξεμβούργο. Αυτό προέβλεπε τρεις ξεχωριστούς πυλώνες διάρθρωσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης με την πρόταση για «θεσμική ισορροπία» στους κόλπους της Ένωσης. Τα κράτη –μέλη δε, θα διατηρούσαν ρόλο και αρμοδιότητες στο νέο αυτό περιβάλλον συνεργασίας.

Η Γιουγκοσλαβική κρίση όμως σε αυτό το σημείο έστρεψε τη συζήτηση προς ζητήματα «πολιτικού περιεχομένου» στη σχέση των κρατών εντός Ευρωπαϊκής Ένωσης. Στο πλαίσιο αυτό η Ολλανδική πρόταση για ομοσπονδοποίηση της Ένωσης και ένταξη σε αυτήν της Κοινής Εξωτερικής Πολιτικής και Πολιτικής Ασφαλείας προκάλεσε τις αντιδράσεις Γαλλίας και Ηνωμένου Βασιλείου με εμφανή τον κίνδυνο αποσταθεροποίησης «λίγο πριν το Μάαστριχτ».

Σε μια προσπάθεια αποφυγής του διαφαινόμενου αδιεξόδου Γαλλία και Γερμανία αναλαμβάνουν στα τέλη του 1991 πρωτοβουλία με τίτλο «Πολιτική Ένωση: Γαλλο-γερμανική πρωτοβουλία για την Εξωτερική και Αμυντική Πολιτική». Βασική συνισταμένη τις κίνησης ήταν η αναζήτηση μιας «κοινής ταυτότητας» αλλά και η ένταξη ζητημάτων άμυνας στην ΚΕΠΠΑ. Ο στόχος που υποδηλώθηκε στη νέα αυτή προσπάθεια ήταν η ανάδειξη του διακριτού ευρωπαϊκού ρόλου έναντι του ΝΑΤΟ. Κεντρικός θεσμός στην εν λόγω πρόταση εκ της φύσεώς του, δεν θα μπορούσε να ήταν άλλος από την Δυτικο-ευρωπαϊκή Ένωση. Η γαλλογερμανική πρόταση προέβλεπε την αναδιοργάνωση του Θεσμού σε μια οντότητα που ως τότε «μοιραζόταν» σε γραφεία του Λονδίνου, των Βρυξελλών και του Παρισιού. Παράλληλα ο διακριτός της ρόλος σε σχέση με το ΝΑΤΟ θα ευνοούσε την ανάδειξη ισχυρής Αμυντικής συμμαχίας ως μετεξέλιξης της ΚΕΠΠΑ. Παρ' όλα αυτά, η απόρριψη του εξίσου φιλόδοξου Ολλανδικού σχεδίου, προοιωνίζε την υιοθέτηση πρότασης προσαρμοσμένης στο πρόγραμμα του Λουξεμβούργου περί τριών πυλώνων.

Η Διακυβερνητική Διάσκεψη του Μάαστριχτ το 1992 οδήγησε στην υπογραφή νέας συνθήκης, της «Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση» (ΣΕΕ). Η κοινωνική πρόοδος, η αποτελεσματικότητα των οργάνων, η οικονομική και νομισματική ένωση και η κοινή εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφάλειας (ΚΕΠΠΑ) αποτέλεσαν τα βασικά «συστατικά» της ΣΕΕ.

Η δημιουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης βάσει της νέας συνθήκης στηρίζεται σε τρεις πυλώνες. Ο πρώτος συναποτελείται από την Ευρωπαϊκή Κοινότητα, την ΕΚΑΧ και την EURATOM και σχετίζεται με τις διαδικασίες συναπόφασης των κρατών-μελών στο πλαίσιο της Ε.Ε. Ο δεύτερος πυλώνας αποτελείται από την ΚΕΠΠΑ κατά την οποία προβλέπεται διακυβερνητική λήψη αποφάσεων και ομοφωνία. Ο τρίτος πυλώνας αφορά ζητήματα δικαιοσύνης και εσωτερικών υποθέσεων.

Παρ' όλα τα «μεγάλα λόγια» και την ελπίδα για την μετεξέλιξη της Ένωσης σε μια συνεκτική πολιτική οντότητα το νέο εγχείρημα παρουσίαζε πτυχές που επιδέχονταν ενστάσεις ή και ακόμα αρνητικές κριτικές. Από τη στιγμή κατά την οποία η ΚΕΠΠΑ θεσπίζεται ως ξεχωριστός πυλώνας της νέας Συνθήκης τι είναι εκείνο που μπορεί να διαφυλάξει την πλήρη «ένταξη» της στην Ένωση προς αντιδιαστολή με μια ιδιόρρυθμου τύπου «ανεξάρτητη δράση»; Επιπλέον, οι διαφωνίες σε επίπεδο ομοφωνίας στη λήψη αποφάσεων πως μπορούν να διαφυλάξουν μια πιθανή άσκηση veto;

Πέραν των παραπάνω ερωτημάτων δεν μπορούμε να αγνοήσουμε και την σκόπιμη δυσνόητη καταγραφή σειράς παραγράφων που αφορούν στη διαδικασία λήψης αποφάσεων. Παρουσιάζει επομένως ιδιαίτερο ενδιαφέρον το γεγονός πως μια κατά τα άλλα ελπιδοφόρα Συνθήκη για το μέλλον της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης στηρίζεται σε κείμενα που επιδέχονται πολλαπλών ερμηνειών.

Αλλά ακόμα και «κεντρικές» κατευθυντήριες γραμμές της Συνθήκης του Μάαστριχτ πίσω από τα «μεγάλα λόγια» και σχέδια αδυνατούν να καταγραφούν ως καθαρές πολιτικές ανάπτυξης της ένωσης. Η «κοινωνική» πρόοδος για παράδειγμα που εμφανίζεται παράλληλα με την οικονομική δεν στοιχειοθετείται επαρκώς από τη Συνθήκη. Αντίθετα, σε ζητήματα οικονομικής «προόδου», η απελευθέρωση της κίνησης των κεφαλαίων, η σύγκλιση των εθνικών οικονομιών και το ενιαίο νόμισμα εντός μιας Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας υποδηλώνουν τα γοργά βήματα της νομισματικής ενοποίησης έναντι της πολιτικής.

Ανατρέχοντας κανείς τόσο στην πορεία «προς το Μάαστριχτ» όσο και τα βασικά σημεία της Συνθήκης της Ευρωπαϊκής Ένωσης μπορεί να αντιληφθεί τις έντονες διαφορές που παρεμποδίζουν την επίλυση του λεγόμενου «πολιτικού προβλήματος» της Ένωσης. Παρά τις πολλαπλές διακηρύξεις για τα «Θεμελιώδη συμφέροντα» και την ισορροπία πολιτικής και οικονομικής ενοποίησης, το αποτέλεσμα και η ιστορία αποδεικνύουν ότι χρειάζονται να γίνουν ακόμη πολλά βήματα.

Μια ένωση που ξεκίνησε στη βάση συνεργασίας σε οικονομικό πεδίο (άνθρακας και χάλυβας) οφείλει να επιζητήσει την απαραίτητη συναίνεση ή να αναζητήσει το κατάλληλο χρονικό πλαίσιο, ώστε να αναπτύξει στρατηγική πολιτικής ένωσης. Τόσο οι έντονες διαφωνίες ακόμα και κατά την παραμονή του Μάαστριχτ όσο και η στροφή της προσοχής στη νομισματική ενοποίηση της Ευρώπης απέδειξαν αν όχι την αποτυχία της ΣΕΕ να επιλύσει το «πολιτικό πρόβλημα» σίγουρα την ατομία και την ανωριμότητα της.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Η ευρωπαϊκή ολοκλήρωση –πολιτική και οικονομική- δεν είναι μια μονοδιάστατη διαδικασία. Είναι δυναμική, πολυεπίπεδη και σύνθετη. Σειρά θεσμών, συνθηκών, διεργασιών και διαπραγματεύσεων αποτελούν τις συνθήκες εντός των οποίων εξελίχθηκε η διαδικασία μετά το τέλος του Β΄ Παγκοσμίου πολέμου.

Η επιλογή όμως των ηγετών της διαδικασίας να επικεντρωθούν στην οικονομική/νομισματική πτυχή της ολοκλήρωσης «αφήνοντας πίσω» την πολιτική αποτέλεσε το κεντρικό ζήτημα μελέτης της παρούσας εργασίας. Σε καμία περίπτωση δεν υποστηρίζουμε πως η πολιτική ολοκλήρωση δε συνέβη ή δε συνέβη σε μεγάλο βαθμό. Η δυσανάλογη όμως έμφαση στην εμβάθυνση του νομισματικού και οικονομικού χαρακτήρα της ένωσης έναντι του πολιτικού, είναι μία εξέλιξη που δεν μπορούμε να παραβλέψουμε.

Με την αποδοχή του κοινού νομίσματος στο πλαίσιο της νομισματικής ολοκλήρωσης, τα κράτη μέλη επέλεξαν να «απολέσουν» το εθνικό νόμισμα παραχωρώντας υπερεθνικά αρμοδιότητες. Η επιλογή αυτή συνέβη σταδιακά αλλά κατέληξε στην υιοθέτηση του ΕΥΡΩ ως καταστάλαγμα πολιτικών διεργασιών που διήρκησαν χρόνια. Αντίθετα, η πολιτική ολοκλήρωση δεν έλαβε χώρα σε τέτοιο βαθμό με αποτέλεσμα η σημερινή κρίση να οφείλεται εν πολλοίς στην απουσία ισχυρών πολιτικών θεσμών αντιμετώπισης των εξωτερικών απειλών.

Συμπερασματικά, το μέλλον της Ευρωπαϊκής Ένωσης ως οικονομικής κοινότητας είναι άρρηκτα συνδεδεμένο με την ανάγκη υιοθέτησης αποφάσεων περαιτέρω συνεργασίας σε πολιτικό και θεσμικό επίπεδο.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Alec Stone Sweet & Wayne Sandholtz , 1997, European integration and supranational governance, Journal of European Public Policy, 4:3, 297-317

Bale Tim, 2011, Πολιτική στις Χώρες της Ευρώπης, πολυεπίπεδη διακυβέρνηση και αλληλεπιδράσεις, Κριτική

Fritz W. Scharpf, 1997, Economic integration, democracy and the welfare state, Journal of European Public Policy, 4:1, 18-36

Habermas Jurgen, 2012, Για ένα Σύνταγμα της Ευρώπης, Πατάκης

HagueRod, 2011, Συγκριτική Πολιτική και Διακυβέρνηση, Κριτική

Haririer A.- Rhodes M. , 2011, New Modes of Governance in Europe Governing in the Shadow of Hierarchy, Palgrave Macmillan

Hayward, J.- Menon A. , 2003 Governing Europe, Oxford University Press

Nugent N. , 2012 Πολιτική και διακυβέρνηση στην Ευρωπαϊκή Ένωση- Ιστορία, θεσμοί, πολιτικές, Σαββάλας

Quemonne J. L. , Τσουντας Κ, 2005, Το πολιτικό σύστημα της Ευρωπαϊκής Ένωσης: απο τις Ευρωπαϊκές Κοινότητες στην Πολιτική Ένωση, Παπαζήσης

Verhofstadt G. – Καραμανλής Κ., Παπαδημητρίου, Οι Ενωμένες Πολιτείες της Ευρώπης: μανιφέστο για μια νέα Ευρώπη

Walter W.-Haahr J. H. , 2005, Governing Europe. Discourse, governmentality and European integration (google books)

Αρβανιτόπουλος Κωνσταντίνος, Προκλήσεις διακυβέρνησης για την ευρωπαϊκή κεντροδεξιά, Σιδέρης, 2005

Βερνίκος Νικόλας και άλλοι, 2004, Ζητήματα ευρωπαϊκής διακυβέρνησης και προστασίας ανθρωπίνων δικαιωμάτων, Αντ. Σάκκουλας

Βερχοφσταντ Γκι, 2006, Ενωμένες Πολιτείες της Ευρώπης, μανιφέστο για μια νέα Ευρώπη, Παπαζήσης

Βοσκόπουλος Γ., 2009, Ευρωπαϊκή Ένωση: Θεσμοί, πολιτικές, προκλήσεις, προβληματισμοί, Επίκεντρο

Γιαννακούρου Γ., 2008, Η χωροταξία στην Ευρωπαϊκή Ένωση, Εθνικές πολιτικές και ευρωπαϊκή διακυβέρνηση, επιμέλεια σειράς: Σωτήρης Ντάλης, Εκδόσεις Παπαζήση

Γρηγορίου Παναγιώτης, 2006, Ευρωπαϊκή Διακυβέρνηση και Ευρωπαϊκή Περιφέρεια, Αντ. Σάκκουλας

Γρηγορίου Π, Αντώνης Μεταξάς Συλλογικό έργο, 2006, Ευρωπαϊκή διακυβέρνηση και Ευρωπαϊκή περιφέρεια, Σάκκουλας Αντ. Ν.

Ιωακειμίδης Παναγιώτης, 1990, Η Ευρώπη σε μετάλλαξη, Θεμέλιο

Καζάκος Πάνος, 1996 , Θεσμικές μεταρρυθμίσεις στην Ευρωπαϊκή Ένωση, Σιδέρης

Καμχής Μάριος, 2007, Η ενοποίηση του ευρωπαϊκού χώρου, Κριτική

- Κεντρωτής Γ. 2010, Εξωτερική Πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης και Μεταρρυθμιστική Συνθήκη: ένας νέος «Προμηθέας Δεσμώτης», Παπαζήσης
- Κοτζιάς Νίκος, 1995, Ευρωπαϊκή Ένωση: ένα σύστημα εν τω γίνεσθαι, Δελφίνι
- Κοτταρίδη Κωνσταντίνα, 2003, Η Ευρωπαϊκή δυναμική: τάσεις και προοπτικές, Ευρασία
- Λάβδας Κ. – Χρυσοχόου Δ, 2004, Ευρωπαϊκή Ενοποίηση και Πολιτική Θεωρία: Η πρόκληση του Ρεπουμπλικανισμού, Σιδέρης
- Μανουβέλος Ε, 2012, Νέες μορφές διακυβέρνησης της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Πολιτικές σύγκλισης και πεδία εφαρμογής, Νομική Βιβλιοθήκη
- Μαραβέγιας Ν. , Τσινισιζέλης Δ. 2007, Νέα Ευρωπαϊκή Ένωση: οργάνωση και πολιτικές: 50 χρόνια, Θεμέλιο
- Μαριάς- Θεοδωράκου, 2009, Το πολιτικό σύστημα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Μεταίχμιο
- Μηλιάρης Πέτρος, 2005, Το Ευρωπαϊκό σύνταγμα, Λιβάνης
- Μούσης Νικόλαος, 2008, Ευρωπαϊκή Ένωση δίκαιο, οικονομία πολιτικής, Παπαζήσης
- Ξενάκης Δημήτρης, Παγκόσμια Ευρώπη: οι διεθνείς διαστάσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Σιδέρης, 2012
- Παπαδάκη- Γιώτη Όλγα, 2010, Ευρωπαϊκή πολιτική ολοκλήρωση και πολιτικές αλληλεγγύης, Κριτική
- Παπακωνσταντίνου Απόστολος, 1996, Το πολίτευμα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Αντ. Σάκκουλας
- Περράκης Ευάγγελος, 2006, Ευρωπαϊκό εταιρικό δίκαιο, Νομική Βιβλιοθήκη
- Ρουμेलιώτης Παναγιώτης, 2005, Ευρωπαϊκή Οικονομική Διακυβέρνηση, Λιβάνης
- Σκανδάμης Νικόλαος, 2006, Το παράδειγμα της Ευρωπαϊκής διακυβέρνησης, Αντ. Σάκκουλας
- Τσακαλογιάννης Πάνος, 1996, Η πολιτική διάσταση της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Παπαζήσης
- Τσάτσος Δημήτρης, 2005, Τα μεγάλα θεσμικά της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Σαββάλας
- Τσάτσος Δημήτρης, 2007, Ευρωπαϊκή Συμπολιτεία, Λιβάνης
- Τσάτσος Δημήτρης, 2005, Τα μεγάλα θεσμικά της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Σαββάλας
- Χρυσοχόου Δ – Τσινισιζέλης Δ., Υφαντής Κ., 2009, Ευρωπαϊκή Πολιτεία: η τέχνη της συνδιάθεσης, Σαββάλας
- Χρυσοχόου Δημήτρης, 2009, Ευρωπαϊκή πολιτεία: η τέχνη της συνδιάθεσης, Σαββάλας
- Χρυσοχόου Δημήτρης, 2003, Θεωρία της Ευρωπαϊκής Ενοποίησης, Παπαζήσης
- Desmond Dinan, 2005, Ever Closer Union: An Introduction to European Integration, Lynne Rienner Publishers